

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-SR
gci

Ahmet
Golemi

---

novelë

**PËR BINDSHI
I BARDHË**

844-52
861

AHMET GOLEMI

R

PËR BINDSHI I BARDHË

— Novelë —

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

I

Në moshën trembëdhjetëvjeçare, babai më kishte marrë me vete për të parë ndeshjen e boksit ndërmjet amerikanit Vismar dhe gjermanit Shmajk. Gjatë ndeshjes u entuziazmova dhe, në fund, kur Vismari, në mes të përshëndetjeve të pashembullta që i drejtonin njerëzit, të cilët mbushnin sallën, u deklarua fitues, unë, duke brohoritur si një i madh, s'i ndaja sytë nga mesi i ringut, ku për disa minuta flamuri valvitej krenar sipër kokës së Haver Vismarit. Atëhere besova se gjëja më e rëndësishme në jetë do të ishte, për mua, marrja e titullit «Kampion botëror». Për vite me radhë u stërvita në palestrën e madhe të klubit «Kampionët e rinj». Nën drejtimin e mister Harryt ndiqja kokulur stërvitjen, djersitja shumë dhe në të njëjtën kohë duroja kërkesat e rrepta të regjimit sportiv. Fitoren e parë e arrita në Olimpiadën e Romës, ku, pa i mbushur akoma të tetëmbëdhjetat, solla në atdhe dy dhurata simbolike: medaljen e artë të kampionit dhe atë të boksierit më të mirë. Po, kur u ktheva, unë, që në kanotierën time mbaja stemën e kombit tim dhe që për fitoren time flamuri amerikan u valvit gjatë në shtizën

e lartë të sallës, nuk kisha të drejtë të hyja e të kremtoja këtë fitore në një nga lokalet kryesore të Nju-Jorkut. Dhe kjo vetëm se unë, të afërmit dhe shokët e mi që më shoqëronin, nuk ishin të bardhë. Atëhere kuptova se gjëja më e rëndësishme s'ishte ajo që besoja! Të fitoje të drejtën për t'u futur në lokalet ku hynin vetëm të bardhët ishte më e rëndësishme se fitorja e medaljes së artë, bile dhe më e rëndësishme se mbajtja e gjerdanit të artë të kampionit të botës në boksion profesionist.

Salla ku zhvillohej stërvitja gumëzhinte nga thirrjet e tifozëve të Klajdit e të Xhejmsit, kampionë të botës për peshën e rëndë. Këto thirrje të krijonin përshtypjen se në ring po zhvillohej një ndeshje e vërtetë dhe jo një ndeshje sparingu¹). Të gjithë kishin paguar për të qenë të pranishëm në stërvitjen e fundit të Klajd Klemerit, para se të ndeshesh me Xhejms Frizlandin. Dhe të gjithë e ndjenin se ishin elektrizuar në sallën kur Klajdi kishte marrë mësimet e para dhe më vonë kishte kalitur veten për t'u bërë sfidë gjithë kampionëve të botës, paraardhës të tij; dhe, më pas akoma, për të përmbysur krejt papritur famën e Pjerrsonit, si kampioni me një forcë fenomenale, të cilin Klajdi, në ndeshjen për marrjen e titullit, e detyroi ta linte lojën në raundin e dhjetë. Të gjithë i mbërthenin vështrimet e tyre të etura herë te ringu i ngritur në mes të sa-

---

1) Sparing — ndeshje stërvitore me një ose më shumë kundërshtarë — partnerë.

llës, herë te «katërshja» që kishte zënë vend fare pranë ringut.

Në ring, si përherë, i fuqishëm dhe krenar, Klajdi ndeshet me partnerët e tij; Klajdi, që kishte ndezur në mendjen e specialistëve të sportit të boksit një zjarr të madh në të cilin digjeshin të gjitha shpresat për t'i dalë një kundërshtar që t'i rimerrte titullin; Klajdi, që kishte bërë të mblidheshin në një konferencë të gjithë hipnotizuesit më të mirë, për të vërtetuar nëse kampioni i ri zotëronte aftësi hipnotizuese dhe nëse, në sajë të tyre, i impononte çdo kundërshtari humbjen e sigurtë; Klajdi, që kishte habitur të gjithë boksierët e botës me thënjen e tij: «Unë nuk mund të shoh gjak në ring»; Klajdi, që kishte ndezur fantazinë e sipërmarrësve sportivë me grushtin e tij «Faust», i cili, pas çdo ndeshjeje, sillte një fitim prej afro dy milion dollarësh; Klajdi, që me fjalimet e tij të zjarra për të drejtat e zezakëve dhe kundër diskriminimit racial, kishte tërbuar nazistët e bardhë, duke ua shembur të gjitha shpresat për të gjetur një boksier të bardhë që t'i mbyllte gojën kampionit të zi «gojështhurur», dhe së fundit, Klajdi, që nuk kishte pranuar të shkonte ushtar në Vietnam dhe që kishte shqetësuar gjeneralët e Pentagonit. Ishte Klajd Kleméri që kishte hyrë në zemrat e miliona e miliona njerëzve me ngjyrë, të ndershëm e përparimtarë, në të katër anët e botës.

Herë-herë tifozët dhe dashamirësit, me vështrim të ndezur lexonin nëpër muret e larta parulla të shkruara me drita neoni: Xhejmsi është uzurpator» — «Klajdi është kampion i vërtetë» — «Klajdi është fitimtar» — «Xhejmsit i duhet dhënë një mësim i mirë».

Dhe vërtet, në këto katër parulla ishte përmbled-

dhur i gjithë debati që po zhvillohej akoma nëpër faqet e revistave dhe të gazetave, nëpër altoparlantët e radiove dhe në ekranët e televizorëve. Dhe në mendjen e të gjithëve, si një pikëpyetje e madhe, ishte shtruar pyetja: «Kush do të fitojë?»

Të parët, tifozë të Klajdit, pothuajse të gjithë zezakë, ishin për fitoren e boksierit të tyre. Ata kishin besim se kohën e shkurtër që i kishte mbetur për të dalë përsëri në ring, Klajdi e kishte shfrytëzuar seriozisht dhe me një këmbëngulje të madhe. Ndaj me zë të lartë thërrisnin: «Klajd, Klajd!» si të donin të thoshin me shqetësimin e tyre: «Ej, Klajd! Kjo është stërvitja e fundit, ndaj tregoju tifozëve të Xhejmsit forcën tënde...»

Të dytët, pothuajse të gjithë të bardhë, ishin shumë të kënaqur. Në kohën që Klajdi kishte qenë në burg për të vuajtur dënimin që i dha gjykata ushtarake, pasi nuk pranoi të shkojë ushtar në Vietnam, Xhejmsi i tyre ishte stërvitur sa s'ka më mirë dhe tani, para ndeshjes me Klajdin, tregonte një përgatitje të shkëlqyer. Ata hetonin me durim nëse Klajdi ndodhej me të vërtetë në formë të mirë, ashtu siç kishte deklaruar ditët e fundit «katërshja» që drejtonte stërvitjen e tij. Pastaj, duke ndjekur me kureshtje sparingun që po zhvillonte Klajdi, pa e përmbajtur dot kënaqësinë që ndjenin, bërtisnin: «Xhejms, kampion i vërtetë! Klajdi do të puthë tapetin...»

Grupi i tretë i dashamirësve turistë ndiqte me vëmendje lëvizjet dhe goditjet e Klajdit gjatë sparingut, dhe në pushimin e raundeve e kalonte vështrimin herë te gerrat e neonit shkruar në muret e larta të sallës, herë te Klajdi, si të donte të vinte

në njërën anë të peshores forcën sportive të Klajdit dhe në tjetrën domethënien e germave...

Kush me keqardhje, kush me ironi e kush me mosbesim, të tre grupet drejtonin shikimet e tyre kuptimplote nga «katërshja» që qe ulur në stolin e meshintë, fare pranë qoshes ku Klajdi kryente minutën e pushimit. Sipërmarrësi, avokati, doktori dhe treneri mundoheshin të fshihnin diçka që nuk shkonte midis tyre. Këtë diçka ata mundoheshin t'ja fshihnin edhe vetes, edhe tifozëve, edhe dashamirësve që i rrethonin nga të katër anët. Dhe kjo «diçka» ishte se, gjatë ndeshjes-sparing, shpeshherë Klajdi i vinte fre forcës dhe shkathtësisë së tij. Në këto çaste jo të favorshme për të, ai dukej sikur këshillohej me veten dhe pastaj, si ta kuptonte gabimin për këtë shmangie, niste të godiste... Ç'të kishte vallë Klajdi, që, me stërvitjen e tij të fundit, shqetësoi shumë tifozët dhe «katërshen» besnike, krijoi mosbesim te dashamirësit dhe kënaqi egon e sëmurë të tifozëve të Xhejmsit? Mos vallë gjatë raundeve të shumtë atij i vinte keq të godiste fort e vazhdimisht shokët e tij të afërt, që në ring po luanin rolin e partnerit? Apo ndodhte e kundërta? Mos vallë atij nuk i mjaftonin energjitë fizike dhe morale që të godiste fort, shumë fort dhe pa ndërprerje gjatë gjithë raundeve? Mos vallë e bënte me qëllim që të kënaqte tifozët e Xhejmsit dhe bashkë me ta edhe vetë sedrën e Xhejmsit? Apo kërkonte të ruante energjitë për ndeshjen e vërtetë?

Po pse nuk mendonte atëherë për dëshpërimin që po u shkaktonte tifozëve të tij? Përse nuk ngulte këmbë të vinte në jetë këshillat e trënierit: të bënte çmos për t'i mbajtur partnerët sa më larg dhe së fundi, po të mos mundte, edhe në gjysmë largësi?

Po udhëzimet që i dha doktori? «Ti, Klajd, gjatë sparingut, do t'i harxhosh të gjitha energjitë që ke fituar, që pastaj të mund të llogarisim gjithshka, edhe në hollësitë më të vogla, për luftimin taktik me Xhejmsin». Po, sipërmarrësi dhe avokati, që ju lutën të mos hezitonte në sparingun e fundit, pasi duhej të justifikonin para të pranishmëve deklaratat e tyre të bujshme! Shumë pikëpyetje për të gjithë...

Dhe ja, midis pëshpëritjeve, heshtjes dhe të thirrurave shurdhuese, që nga fundi u bënë të papërmbytura, u dëgjua tingulli i rrëqethës dhe i zgjatur që nxori rënja e gongut. «Katërshja» që drejtonte stërvitjen e fundit, u ngrit në këmbë. Por thirraja e ethshme dhe nervoze «No! No!» e Klajdit, i cili, i stepur nga ndërprerja e parakohshme e sparingut, që kthyer nga «katërshja» me krahët e tendosur, i detyroi ata të ulen të hutuar në stolin e meshintë. Britma e zgjatur e Klajdit e bëri sallën të heshtë për një çast. Të gjithë e kuptuan se ajo ngjante me britmën e një njeriu të porsazgjuar nga një ëndërr e zyrtë.

Heshtja zgjati disa sekonda. «Katërshja», që ishte ngritur përsëri në këmbë, urdhëroi prerë që sparingu të ndërpritej. Atëhere Klajdi, i shtrëngoi të dy grushtet fort dhe goditi me nervozizëm jastëkun e qoshes, si të donte të thoshte: «Pse s'më lejoni tani?».

Salla e stërvitjes, që ngjante me një folë grerëzash, këtë radhë u nemit dalëngadalë, derisa u qetësua e tëra.

— Qëndro, Klajd! — thirri sipërmarrësi.

— Kthehu, Klajd! — përsëriti avokati.

— Ah, Klajd, s'bën mirë kështu! — e këshilloi doktori.

Por Klajdi vrapoi dhe, duke mbajtur fort veshët me dorezat e hapura, u fut me nxitim në dhomën e tij. Instinktivisht, të katër ata, të shoqëruar nga vështrimet shqetësuese të partnerëve dhe të masazherit, shkuan në drejtim të dhomës së Klajdit. Pastaj, si t'i urdhëronte ndokush, ata ndalën, pa ditur se ç'të bënin.

— Po ne, a s'jemi vetë Klajdi? — tha sipërmarrësi. — Përse ta trondisim? A s'jemi ne, mendi mi, forca dhe shëndeti i tij? Ç'mund të na thotë ai më tepër nga ato që dimë dhe themi ne për të? — Dhe sipërmarrësi u drejtua për nga dhoma e tij. Tre të tjerët i shkuan pas.

— Duhet të kisha ngulur këmbë që sparingu i sotëm të bëhej pa dëshmitarë të jashtëm, — tha si me vete sipërmarrësi, duke u lëshuar në kolltukun e meshintë. Tre të tjerët u ulën rreth tij.

— Do të kishte si pasojë enigmën, dyshimin dhe mosbesimin, — u përgjegj shpejt avokati, si ta kishte ai radhën për të folur.

— Po kjo, — dhe sipërmarrësi bëri me kokë nga salla, — ç'pasoja ka?

— Çdo gjë ka shkuar sipas parashikimeve, — tha doktori. — Të ishte stërmundimi si faktor i vetëm, do të kishte dhe shfaqje të tjera.

— Ju raportuat në mëngjez, pas vizitës së zakonshme, se Klajdi ka pagjumësi, — ndërhyri avokati si për të lehtësuar veten.

— Oreksi nuk i është prerë, — foli shpejt doktori për t'i bindur të tjerët. — Ju e dini mirë që pagjumësia e stërmundimit shoqërohet me debolesë dhe me mungesë oreksi.

— Po hezitimet në ndeshjen e sparingut, po shpeshherë mbrojtja e gjatë pasive, moslëvizshmëria

elastike e këmbëve dhe kundërgoditjet e vonuara, a nuk janë këto veshja e jashtme e debolesës, — foli me ngadalë, po me ton të rreptë sipërmarrësi.

— Mos harroni veshjen e brendshme të saj, — u mbrojt shpejt doktori.

— Do të thuash për betejën e gjatë psikologjike, për goditjet në botën e tij shpirtërore, për shkallën e ulët të moralit të tij, — ju kthye avokati.

Sipërmarrësi e doktori ja ngulën sytë pa folur, si të donin të thoshin: «Harrove ti, i dashur Majk, se Klajdi ynë nga natyra është shumë i ndjeshëm!»

— Ju e dini mirë se unë kërkova me ngulm që ndeshja me Xhejmsin të zhvillohej kudo, në çdo vend tjetër të botës, vetëm në Amerikë, jo!

Sipërmarrësi dhe doktori s'ja ndanin sytë avokatit. Vështrimet e tyre të vrejtura thoshin: «Kur e dije, i dashur Majk, se ndeshja me Xhejmsin do të zhvillohej patjetër në Amerikë, përse atëhere nuk e ngrite zërin e arësyes?»

Tani avokati kishte marrë një pamje të dëshpëruar, si njeriu që provon një humbje të papritur. Ata të tre nuk e vunë re, se treneri, i cili gjer tani s'kishte pipëtirë fare, u ngrit dhe, pa u ndjerë, hapi derën me xhama akulli dhe eci drejt korridorit plot dritë për të shkuar te Klajdi, nxënësi dhe djali i tij në shpirt.

— Po ju dini gjithashtu, — shtoi me ngulm avokati, — që unë, së bashku me «gardën tonë» të partnerëve, e mbajta Klajdin larg çdo takimi me njerëz të dyshimtë...

Sipërmarrësi, si të mos u vinte shumë rëndësi fjalëve të fundit të avokatit, nxori paketën dhe u ofroi cigare kolegëve të tij. Vetëm tani u kujtua për trenerin që s'ishte aty. U ndezën cigaret dhe të tre,

pa nxjerrë zë, duke ndjekur me sy spiralet që krijonte tymi i duhanit duke u ngritur lart, kërkonin të lexonin në mendjen e tyre «psenë» enigmatike, që e kishte bërë Klajdin të mos manifestonte «formën e mirë sportive» në sparingun e fundit...

Dera me xhama u hap dhe në dhomën e tymosur hyri Klajdi me trainerin.

Sakaq sipërmarrësi, avokati dhe doktori u kthyen nga ata. Klajdi u hodhi një vështrim të shpejtë fytyrave të merakosura të tyre që po e shikonin me habi dhe, si një njeri i ndjeshëm që ishte, kuptoi brengën e zyrtë që i kishte pushtuar këtë mbrëmje. I vinte inat që ai s'kishte qenë «Pantera e ringut» gjatë gjithë kohës së sparingut. Dhe, duke shkëmbyer me ta shikime të përzemërta, si të donte t'u largonte sadopak shqetësimin për ndeshjen me Xhejmsin, ai, si në një film të xhiruar ngadalë, i jetoi të gjitha momentet, kur s'ishte treguar i gatshëm të kundërvepronte. «Eh, — tha me vete, — kjo nuk duhet të ngjiste... Po, ama, kjo mund t'i ndodhte kujt do, që i bie shorti të mos mendojë vetëm për ndeshjen...!» Një rrëqethje e shpejtë i kaloi nëpër trup, kur kujtoi se gjatë sparingut ishte stepur para partnerëve të tij, në çastet kur ata, të veshur me maskat mbrojtëse, prisnin nga ai goditje të forta dhe vendimtare. Mendimi ju pasqyrua në fytyrë. Pa e kuptuar as vetë, në këtë shtangje të gjatë, Klajdit i qenë ulur sytë poshtë, si të donte t'u kërkonte falje atyre, që po e shikonin me kërshëri... Pas pak e përmbloodhi veten shpejt dhe, kur kujtoi përse kishte ardhur, u tha me përzemërsi:

— Më falni, po sonte e kam të nevojshme të ndjej zhurmë. — Pastaj u kthye pak, që ta dëgjonte

edhe treneri, e shtoi me zë të lartë. — Më kup-toni, dua zhurmë, zhurmë gjer vonë...

Sipërmarrësi, pasi mori aprovimin e kolegëve të tij, si të donte t'u thoshte: «E pra, të dashur miq, siç e shikoni, Klajdin tonë e paskan zënë ethet e ndeshjes; kjo qenka e gjitha», u ngrit, i ra Klajdit lehtë në shpatulla dhe i tha me ton shumë mi-qësor:

— Të gjithë duam zhurmë, i dashur Klajd, të gjithë. Po vetëm pasi të kemi ngrënë me oreks dar-kën, që duhet të jetë bërë gati.

— Sigurisht, — tha Klajdi dhe s'i erdhi mirë që njerëzit e tij, që kujdeseshin aq shumë, të mendonin për të se «E kanë zënë ethet e ndeshjes, ose, më drejt, ethet e Xhejmsit».

Kur dolën jashtë, Klajdi i futi krahun miqë-sisht Majkut dhe, si të donte t'u thoshte të tjerëve se «Me të kam diçka për të biseduar», e ftoi në maqinën e tij.

Majku u ul në ndenjësën e përparme dhe, duke shikuar me kureshtje rrugën, priste nga çasti në çast që Klajdi t'i fliste.

Në fillim Klajdi e ngau shpejt maqinën, po pas-taj e uli shpejtësinë dhe, duke nxjerrë paketën e cigareve, ja afroi Majkut.

— Mister Majk! — tha Klajdi duke vështruar përherë përpara. — Ka disa net që flas me vete, du-ke u munduar të peshoj mirë jetën dhe vdekjen. Ndaj gjuhën e kam si të rënduar dhe s'e kam pa-sur të lehtë t'u flas lirshëm njerëzve që shqetësohen për mua.

Klajdi heshti për pak, ndërsa Majku ja nguli rreptë sytë xhamit, si të qe duke lexuar edhe një herë aty atë që sapo dëgjoji.

— Por me ty, mister Majk, nuk është hera e parë që flasim vetëm për vetëm.

Majku tundi lehtë kokën, si të donte të thoshte: «Ashtu është, i dashur Klajd».

— Para ca ditësh, në mënyrë misterioze, më ka rënë në dorë një zarf, — dhe Klajdi nxori me plogështi zarfin nga xhepi.

Majku ktheu shpejt kokën dhe ja mbërtheu sytë zarfit. Fytyra e tij e bardhë u ngrys dhe lëkura mori një ngjyrë të zbetë. Vijëzat e zeza, që kryqëzoheshin diametralisht në të dy anët e zarfit, e bënë shumë shpejt të tyren. Në sytë e Majkut ato u shndërruan në katër shigjeta, që përnjehersh ja ngulën heshtjes. Pastaj, si një njeri që ishte mësuar në jetë të kundërshtojë shpejt të papriturën, u çlirua nga ankthi. Shikimi i tij tani shprehte keqardhje. Duke u munduar t'i jepte sjelljes dhe zërit pamjen dhe tonin e indiferentizmit, tha si pa të keq:

— Grise pa bujë.

— Të ishte aq e lehtë, do ta kisha grisur me kohë.

— Po të kesh forca ta bësh të rëndën të lehtë, atëhere edhe ajo e humbet rëndësinë e saj.

Në çast të dy ranë në mendime. Pastaj:

— Luhet me jetën.

— Jo. Më drejt me fitoren. Me veprimin e tyre të paligjshëm, dërguesit duan të na japin një goditje të fortë psikologjike.

— Ti i njeh mirë ligjet amerikane.

— Ato s'i njeh as Juda vetë.

— Mister Majk! Kjo është e pabesueshme. Nuk njeh qeni të zotin, megjithëse nga mëngjezi gjer në mbrëmje i shkon pas.

Si ta dinte më parë se Majku do të heshte, Klajdi tha prapë:

— Po ti, dyshon?

— Në cilën?

— Në fitoren time?

— Ta kishim të sigurtë s'do të ishim të gjithë kaq të shqetësuar!

Klajdi ktheu kokën dhe padashur buzëqeshi. Majku, me logjikën e tij të shkathët prej avokati, e kaloi bisedën nga letra te Xhejmsi, si të ishte kjo gjëja më e rëndësishme. Ai e nguli shikimin përsëri përpara dhe, si të ishte vetëm në maqinë, ndenji gjatë pa folur. Dashamirësit zezakë e të bardhë të Klajdit, sapo dallonin maqinën e tij të gjatë e të zezë, ngrinin krahun lart dhe, të kënaqur që kishin rastin ta shikonin, i buzëqeshnin dhe me dorën grusht e uronin me gjithë zemër për ndeshjen. Ai nuk mund t'ua kthente përhëndetjen të gjithë dashamirësve që silleshin trotuarëve...

Kur maqina hyri në autostradën kryesore, Klajdi, me zërin e tij burrëror, e detyroi Majkun ta dëgjonte i përqëndruar dhe pastaj t'i përgjigjej me takt.

— Megjithatë, — tha Klajdi duke vështruar ta mbante të shtrënguar rrethin e timonit, — kërktoj që t'ua thuash edhe të tjerëve se unë kam shumë besim në veten time.

— Dhe Xhejmsi, kur e pyesin, të njëjtën gjë thotë.

— Thuaju edhe të tjerëve se unë kam me tepër besim te vetja sesa Xhejms Frizlandi te fjalët e tij.

— Sot për sot shumica beson më tepër në ato

që thotë ai. Kjo ka bërë që njerëzit të nxjerrin nga xhepi me qindra dollarë për të siguruar biletat...

— Ata që paguajnë kaq shumë, janë njerëzit e bardhë të Xhejmsit, të cilët shpresojnë të shohin nga afër humbjen time të parë.

— Jo, ka edhe të zinj.

— Ata janë shumë pak, — dhe Klajdi u mëshoi edhe më tepër gishtave pas rrethit të timonit. — Mister Majk! — tha ai pas pak, si të kujtohej shpejt për diçka. — Dëshiroj që në sallën «Match» të ketë sa më tepër zezakë që të jetë e mundur, zezakë nga të lagjes «Harlem»¹⁾. Dua të kem sa më tepër dëshmitarë që të jenë të pranishëm në të vërtetën e hidhur.

— Për cilën të vërtetë e keni fjalën?

— Për humbjen e hidhur të Xhejmsit.

— Për këtë duhen shumë dollarë, ndoshta më tepër nga ç'e ke menduar.

— Të kuptoj, mister Majk. Po unë dua të më sigurosh sa më tepër bileta. Mbaje mend: sa më tepër bileta! Për këtë do t'ju jem shumë mirënjohës. E di, Majk, ato dua t'i shpërndaj vetë te vëllezërit e mi.

— Mos harro se pesëqindmijë dollarët që fitove nga ndeshjet e fundit, ua dhurova nënave zezake, djemtë e të cilave s'u kthyen nga Vietnami.

— Të gjitha ç'kam në llogarinë time përdori për bileta. Pastaj shko takohu me Hitu Brajnin. I thuaj të zbrazë ca dollarë nga arka «Ndihma zezake». Pas ndeshjes do t'ja kthejmë.

— Humbje kohe.

---

1) Harlemi — lagjia më e varfër e Nju-Jorkut, e banuar vetëm nga zezakë.

— Përse?

— Hitu Brajni ka siguruar me kohë disa bileta.

— Atëhere në rastin më të parë do të derdhësh në arkën «Ndhima zezake» njëzet përqind të fitimit nga ndeshja. Dhe mbaj mend! Disa bileta i dua për radhët e para. Zezakët si Xhimi Long e Bobi Xhan-sej dëshiroj t'i kem sa më pranë ringut.

Majku pranoi në heshtje, duke u munduar të gjente aty për aty rrugën për të siguruar biletat e radhëve të para.

Maqina nisi të rrëshqasë me shpejtësi nëpër asfaltin e rrugës së gjerë. Majku vazhdonte t'i mbante sytë të mbërthyer te xhami, por fytyra e tij tani nuk e kishte zbetësinë e mëparme. Megjithatë, ai dëshironte që maqina të rrëshqiste më shpejt, që të kishin mundësi të mbërrinin sa më parë në hotelin e tyre të preferuar, në periferi të qytetit.

— Një zë i brendshëm më ulërin përherë për-brenda e më thotë: «Klajd! Denoncoje letrën!»

— Do të ishte marrëzi.

Klajdi i mëshoi edhe më fort gazit, si të donte të shfrente me të mllefin që i ziente përbrenda.

— S'mund të jetë marrëzi një mendim, i cili ka brenda vërtetësinë dhe kurajon.

Majku mblodhi buzët.

— Kush do t'ju besojë? — tha me ngadalë. Zëri i tij linte pas pesimizmin. Të gjithë e dinë që ju jeni i mbushur me urrejtje raciale.

— Me urrejtje për racistët e bardhë, mister Majk. Ata na përbuzin ne, njerëzit me ngjyrë, njësoj si të ishim qenër. Megjithatë, gazetatat do ta njohin letrën si një fakt të pakundërshtueshëm kërcënimi.

— Pakica mund ta botojë vetëm për interesa financiare.

— Po të tjerët?!

— Ata do ta komentojnë sipas oreksit të tyre. Në fillim do të tallen me frikën tonë. Pastaj do ta quajnë letrën si pjellë të fantazisë sonë, të ndezur nga lakmia për bujë e sensacion. Mos harro, i dashur Klajd, se shumica e gazetave dhe e revistave ka kohë që flasin për fitoren e padiskutueshme të Xhejmsit. «Kur Klajd Kleméri merrej me fjalime të zbrazëta nëpër sheshe dhe auditore dhe kur u tregonte gardianëve të burgut ndodhira të ringut, — shkruajnë ato, — Xhejms Frizlandi derdhte djersë në sallën e stërvitjes».

— Mjaft! Mjaft me gjërat që i kam dëgjuar me dhjetra herë! Sipas tyre, pas daljes nga burgu unë paskam vallëzuar...

Maqinat ndalën përpara ndërtesës së lartë të hotelit. Duke ngjitur shkallët, sipërmarrësi e vështrioi Majkun me kureshtje. Dhe, kur Klajdi, mjeku dhe treneri u futën në sallën kryesore, ku xhazi dhe tromba s'pushonin për asnjë çast, Majku i shpjegoi sipërmarrësit shpejt e shkurt se kishte biseduar me Klajdin vetëm për çështjen e biletave.

II

Ka disa net që, i mbytur në mendime të hidhura, duke peshuar heshtazi jetën dhe vdekjen, më del para syve të mendjes një hije. Ndoshta kjo vjen ngaqë ndërgjegjja, prej lodhjes së tepërt, ka humbur aftësinë për t'i bërë ballë fantazisë së ndezur. Hija, me fytyrë të vrejtur, më shfaqet papritur dhe, me sytë që i shkrepë-tijnë nga urrejtja, më afrohet dalëngadalë dhe më thotë: «Edhe unë doja të jetoja... edhe unë kisha grua, fëmijë e dollarë të fituar me sakri-fica e djersë... Por ah, gojën e kam të tharë, se edhe i vdekur do t'i pështyja në fytyrë ra-cistët e bardhë!» Pastaj kthehet dhe me ballin lart ecën ngadalë e zhduket në një tis të mje-gullt. Është për të ardhur çudi, po mua kjo hije, sa e zezë aq edhe krenare, nuk më trondit. Për-kundrazi, ajo më bën ta mbledh veten dhe të kujtoj se fati i betejave në luftën për të drejtat tona është edhe vdekja. Jo, unë s'i trembem vde-kjes. Asaj nuk ju tremb as Tom Pjersoni, hija e të cilit më shfaqet pareshtur. Është e vërtetë se kam shumë dëshirë për të jetuar, se edhe unë kam grua, fëmijë... Por s'mund të jetoj i për-ulur dhe i turpëruar. Po, në veten time kam

vërtet një dëshirë të pashoqe! Të jetoj, të jetoj për të luftuar gjer në fund, për të parë me sytë e mi djalin tim zezak të shkojë i qeshur në shkollë e të ulet në një bankë me një vajzë të bardhë; që milionat e popullit tim të futen nëpër lokalet kryesore, e të tokin gotat me të bardhët në tavolinat e miqësisë.

«Nata e fundit, — mendoi Klajdi me ankth, duke u kthyer nga ana tjetër. Edhe kjo po kalon si të tjerat, bile më për drejt!» Dhe i erdhi të hajë veten me dhëmbë, kur kujtoi se s'kishte qenë i zoti ta largonte nga vetja ankthin çfilitës.

Në fillim, letra që i kishin dërguar, i ishte dukur e zakonshme: një letër me kërcënime, nga ato që tashmë në vëndin e tij qenë bërë modë (megjithse atij i vinte për herë të parë një letër e tillë). Por pastaj, kur kujtonte fshehtësinë e madhe me të cilën ishte dërguar letra, pesë inicialet, që Klajdit i dukeshin si pesë gjarpërinj me helm të tmerrshëm vdekjeprurës, kur kujtonte se disa muaj më parë ish kampioni i botës, Tom Pjersoni, u gjend i vrarë në dhomën e tij, një ditë pas ndeshjes me të bardhin Maksimilian, e ndjente përherë e më shumë çfilitjen që i shkaktonte letra... Sa gabim kishte bërë që në sparingun e fundit i kishte demoralizuar tifozët, dashamirësit, shokët dhe katërshejen e tij besnike. Ndaj, për të pestën natë, pa e kuptuar as vetë, Klajdi kishte humbur gjumin shlodhës dhe jetonte në shqetësime të njëpasnjëshme.

— «Jo, Tom!» — i tha vetes dhe vuri duart në kokë e kafshoi gjuhën. Letra e kishte detyruar ta kthente thirrjen e protestës në murmuritje mallë-

kuese, dhe pastaj murmuritjen në heshtje cfilitëse. «Nuk është frika kjo që më ka larguar gjumin... se dhe unë s'jam frikaman. Është reagimi ndaj aktit të poshtër dhe keqardhja që të mos sakrifikohemi për hir të një letre! Kjo është e tëra. Nuk e kisha menduar kështu sakrificën e jetës sime, po duke rënë në krye të demonstratës, duke u përleshur fytafyt me policët e armatosur, siç ra Xheksoni... apo në barrikada, me pushkë në dorë, si Bretoni...»

Dhe kjo heshtje sa po i kushtonte Klajdit! Ajo ishte njëlloj torture! Një herë ai ishte matur që t'ja dërgonte letrën fantazmë katërshes së tij. Por prapë kishte ndërruar mendim. Sa e sa herë kishte dhënë e marrë me vete për të shpëtuar nga ky ankth! Dhe, sa i shkrephte në kokë një shkëndijë për t'i ndriçuar shtegun e mendimeve, atëhere fap, i delte para si një hije përbindshi i bardhë, që i kishte dërguar letrën. Së fundi kishte biseduar me avokatin. Po ai e kishte këshilluar të heshte! Mos vallë duke qëndruar i heshtur tregohej i nënshtruar? Dhe, ashtu i shtrirë, ju fanit peshorja e drejtësisë dhe, mbi të gjitha, dëshira për të demaskuar faqe të gjithëve padrejtësinë e paskrupull... Po përsëri në qenjen e tij, të ndezur nga ngacmimet e herëpashershme, si një siluetë vigane në ngjyrë të bardhë, ju shfaq duke qeshur përbindshi, që i thoshte: «E, ç'kërkon të bësh? S'e ke kuptuar se duhet bërë ashtu si të shkruaj? Për gjë tjetër mos e lodh mendjen kot, se ndryshe...» Atëhere padashur Klajdi solli ndër mend pak nga fjalët që u kishte thënë zezakëve në një nga sheshet e Nju-Jorkut:

«...Hasmit tonë nuk ja shikon aq lehtë fytyrën. I poshtëri fshihet pas të bardhit të ndershëm. Ndaj lufta dhe fitorja jonë nuk është aq e lehtë... Ndër-

kaq, nga radhët tona të para mungojnë vëllezërit më të mirë. Zezakë të rinj mbulohen në varre të reja. Prangat e ftohta shtrëngojnë dita-ditës më me forcë kyçet e shkathëta të luftëtarëve tanë. Qentë e egërsuar kafshojnë gjer në koskë dhe përgjakin gjymtyrët e fëmijëve, të vëllezërve e të motrave tona. Ndërsa shkopinjtë e gomës, që i mbajnë ndër duar policë sadistë, godasin pa mëshirë zezakët, të cilët, në radhët e shtrënguara të demonstratës, ngrejnë zërin e tyre për barazi, për ligjin e vërtetë...» Duke u munduar të rikujtonte me saktësi fjalët e tij, Klajdi ndjeu se po merrte frymë lirisht dhe se e kaluara po i shndërrohej në realitet. Tani edhe veshët po i gumëzhnin nga thirrjet aprovuese të zezakëve... Pak nga pak ai po besonte se ishte mbi podiumin e ngritur në mesin e sheshit, ndërsa zëri i tij po bëhej përherë e më i fuqishëm... «Plogështia, si pasojë e pabesisë, e kërcënimit, e egërsisë së policëve, e vrasjeve prapa shpine nga gangsterët kuklusklanas dhe e ashpërsisë së vendimeve të gjyqeve është narkotiku më me efekt që racistët e bardhë e përdorin për të na mbajtur të përlulur... Por mos të harrojmë, vëllezër e motra, se durimi ynë është i pashembullt. Martin Luter Kingu s'arriti të bindej për këtë! Por vrasja e tij e pabesë na bindi se këtej e tutje nga ne s'duhën përdorur vetëm fjalët si armë, si na porosiste Martini, po vetë armët! Po, vëllezër, armët me fishekë... Tani e tutje, kënga e popullit tonë të diskriminuar duhet të jetë vetëm marshi i kryengritjes... Unë do ta këndoj i pari këtë këngë. Zëri im do të heshtë vetëm atëhere kur do të mbytet me gjakun e ngrohtë, që do të rrjedhë nga damarët e shpuar të trupit tim...»

«Po, po, — përsëriti me vete, — nga damarët e shpuar të trupit tim». — Dhe, pasi u çua nga shtrati,

eci pak dhe, me gishtat që i dridheshin nga nervozizmi, haqi dritaren. Ajri i freskët i puthte lehtë ballin, sytë e mollëzat e faqeve dhe ai ndjeu se dalëngadalë po vinte në vete. Disa herë gjatë orëve të zgjatura të natës, ai i kishte rënë ballit lehtë me grushte, për të provuar veten nëse ishte zgjuar, apo shihte ëndërr. Dhe ja tani, i shtangur në këmbë, para dritares së hapur, ai ndjeu se s'kishte qenë as zgjuar dhe as në ëndërr. Ai njeri që, duke u ngjitur nëpër shumë ringje, kishte mahnitur botën me forcën dhe talentin e tij, tani, i veçuar nga të gjithë, po qante para dritares së dhomës.

«Jo, Tom, — tha me vete, pasi kujtoi burrërinë e Tomi Pjersonit — s'më vjen turp për lotët, që po me rrjedhin në mollëzat e faqeve. Me sa duket, e dashkam jetën më tepër nga ç'e kujtoja! Më vjen keq që jeta jonë të mbarojë heshturazi e me të pabesë...»

Po Klajdi kishte qarë dhe një herë tjetër, por atëhere lotët e tij ishin bashkuar me ata të miljona zezakëve. Lotët e tyre u derdhën mbi trupin e Martin Luter Kingut, udhëheqësit të shquar për të drejtat e zezakëve, i vrarë prapa shpine nga racistët e bardhë.

«Oh, Martin! — rënkoj Klajdi. — Ti na këshilloje që mos të rrëmbejmë armët, po ata ta drejtuan ty të parit tytën e gjatë të revolverit», — dhe shtrëngoi grushtet fort, si të donte të shtonte: «Dhe ja, pas teje e dhjetëra të tjerëve, më erdhi radha mua...» Dhe Klajdi e treti vështrimin e zbehur nga pagjumësia tej, mbi sfondin e dritave shumëngjyrëshe të reklamave, që sundonin mbi tarracat, në fasadat e ndërtesave të mëdha, në ballkonet dhe dyert e magazinave e të dyqaneve, si të donte të lexonte në to përgjegjen e thirrjes së tij të heshtur. Por reklamat shumëngjy-

rëshe, duke u shuar e ndezur përsëri, ju duk se i thoshin të njëjtën gjë: «Përu, përu...»

Tani nuk donte të shihte më asgjë, prandaj mbylli sytë dhe, si të ishte kjo nata e fundit e jetës së tij, e mbuluan kujtimet. Padashur ai u ndal në njërin prej tyre. E pikërisht te auditori i madh i fakultetit të drejtësisë. Fjalët që kishte thënë para studentëve, e shqetësonin...

«Nuk jam i çmendur, siç kanë qejf të më quajnë racistët e Alabamës, të Detroitit, të Nju-Jorkut... Jam vetëm një boksier kokulur në stërvitje dhe luftëtar i papërkulur i sheshëve publike... E keni parë edhe vetë dhe e dini shumë mirë që në ring s'hipi aq për dollarë, sa për të manifestuar cilësitë fizike e morale të popullit zezak dhe për të rritur personalitetin tim. Me zjarrin e fjalës sime dua të djeg anën tjetër të medaljes, shëmtimin e demokracisë amerikane, dallimin racial... Dhembja e popullit tonë njëzetmilionësh është padrejtësia. Ndaj në rrugët e jetës amerikane, të asfaltuara me «ligjet e kulluara demokratike», ne, zezakët, kemi derdhur zemërimin, urrejtjen dhe gjakun tonë dhe do ta derdhim atë gjersa zezakët të shetisin të lirë. Shumë njerëz s'besojnë në këto që them, ndërsa shumë të tjerë duan të më bindin të heq dorë nga rruga që kam zgjedhur. Ata që s'besojnë në këngët e Levigston Hjuzit¹⁾, i këshilloj të vijnë me mua, që t'i shpie në periferi të qytetit, pranë getove zezake, ku do të shikojnë nga afër familjet me ngjyrë, që jetojnë si të dënuara... Të ulemi nëpër tavolinat e tyre e të kafshojmë bukën e thatë e të kapërdijmë me sytë tonë mërinë e tyre! Pastaj t'ju shetis nëpër Harlemin, nëpër «çudinë e vogël të Nju-Jorkut», siç e

---

1) Levingston Hjuz — poet zezak, që u këndon me zjarr vaujtjeve dhe luftës së zezakëve amerikanë.

quajnë ndryshe racistët, gratacielet e të cilëve u zënë diellin barakave. Të futemi së bashku natën nëpër këto «shtëpiza» dhe të shikojmë e të dëgjojmë rënkimet e fëmijëve që zgjohen të trembur nga ëndërrat e frikëshme me lugetërit kuklusklanat, në kohën që fëmijët e bardhë shqetësohen për hapin e parë të Amstrongut në sipërfaqen enigmë të hënës; dhe së fundi të shikojmë se si prindët mbyllin në grushtet e tyre zemërimin e zi...» Ndërkaq disa zëra kishin thirrur: «Xhejms, Xhejms Frizlandi!» Klajdi, duke kuptuar qëllimin provokues të tyre, u qe përgjegjur shpejt: «Po, Xhejmsi është një nga ata që, duke më ofenduar publikisht, kërkon të më largojë nga rruga që kam nisur. Po kjo s'është e re për mua. Ka vite që racistët përdorin metodën e kërcënimit e të shantazhit... ndërsa zezakët si Xhejmsi, megjithëse shohin qartë qëndresën e popullit tonë, hiqen si heronj të dhemshur e zemërgjerë, gjoja se u çahet zemra për dëshmorët e rinj zezakë. Shikimi i tyre dritëshkurter s'i lejon të shohin të ardhmen tonë. Ne u themi njerëzve si Xhejmsi, të cilët racistët i përdorin si karta me vlerë në lojën e tyre, se lufta jonë, e mbushur me sulme, zmbrajsje e prapë sulme, është madhështore dhe se nga varret e dëshmorëve zezakë, që bien udhëkryqëve të qyteteve raciste, s'mbin asnjë lule qaramane, mbin vetëm lulja e kuqe e fitores së ardhme...»

Klajdi ndenji gjatë me mjekër të varur mbi kraharor. Kur hapi sytë, e hodhi vështrimin mbi qytetin, që gumëzhinte nga thirrjet hysterike të njerëzve, të cilët endeshin trotuarëve, nga boritë e maqinave dhe zhurma që nxirrte shuarja e ndezja e neoneve të reklamave. Dhe ja, prapë njeriu që kishte habitur botën me gjakftohtësinë dhe guximin e tij, u hutua.

Tani dhe reklamat shumëngjyrëshe dhe fasadat e ndërtesave të mëdha, edhe trotualet e zhurmshe, edhe njerëzit që endeshin si të dehur nëpër to, edhe boritë e maqinave, edhe trak-traku i shuarjes e i ndezjes së neoneve e hutonin.

Ajo, që në fillim i qe dukur e pamundur dhe që tani i qe bërë e pashmangshme, po e përpinte përherë e më shumë në kthetrat e saj. Kllapia, që pak më parë ishte lëngëzuar dhe, duke riguar nga zgavrat e syve, e kishte lehtësuar, tani si një oktapodh po i futej në të gjithë damarët e trupit dhe dalëngadalë po ndjente lodhjen që sjell lufta e ndërgjegjes, lodhje, që shpejt shndërrohet në topitje e dëshpërim. Në mënyrë krejt të fshehtë, atij po i bëhej se gjithshka përreth — sendet e dhomës, muret, dritarja, perdet — me urdhër të përbindshit i thithnin pak nga pak qetësinë, forcat dhe gjumin që i duheshin aq tepër për ndeshjen e nesërme me Xhejmsin. Dalëngadalë po e kuptonte se s'mund ta largonte nga vetja atë që po ziente brenda ndërgjegjes së tij. Shprehja e nënvizuar në letrën-fantazmë: «Duhet të rrëzohesh në të pesëmbëdhjetin...» ishte ulur këmbëkryq dhe mund të shkulej vetëm nga tyta e gjatë e revolverit pa zë, e shtrënguar fort në duart e ndonjë gangsteri, të urdhëruar nga përbindshi i bardhë. Klajdi e ndjente se lodhja e shumë viteve, barra e emocioneve, këmbëngulja dhe vullneti i tij i çeliktë në stërvitje, premtimi i hershëm për t'u bërë kampion i botës në peshën e rëndë (ai e kishte bërë këtë premtim në moshën trembëdhjetëvjeçare) dhe dëshira e flaktë për të luftuar gjer në fund për të drejtat e popullit zezak, të gjitha këto po lëkundeshin në hapësirën e turbullt të ndërgjegjes së tij. Po, a do t'i shembeshin të gjitha këto, apo të gjitha, duke u ndeshur midis tyre, do ta

bënin të rezistonte? Dhe pastaj, ç'do të dilte nga kjo? Mos vallë plumbi i dalë nga tyta e gjatë e revolverit? Klajdi, instinktivisht çoi duart te xhepi i pizhamave dhe nxori letrën ogurzezë, që po e bënte të çmendej. Në fytyrën e tij me tipare burrërore kishte zënë vend zbetësia. «Jo vetëm ti, por edhe gruaja me fëmijët...» U mat ta griste letrën. Po një zë i brendshëm e kundërshtoi: «Jo, Klajd, mos u nxito. Mendoje mirë, se ndoshta kjo letër mund të të duhet nesër, kur të ngjitesh në ring!»

— Ç'po ndodh me mua kështu? — thirri gjithë ankth dhe shpejtoi e lëvizi çelësin. Dhoma u mbush me dritë dhe atij sikur ju larguan për disa çaste mendimet e errëta.

Edhe një herë mendoi ta griste dhe ta digjte letrën që po e tmerronte, po e përmblodhi veten.

«Në mëngjez, — murmuriti, — po, që në mëngjez do të thërres gazetarët dhe do t'ua tregoj... Dhe pastaj ata të bëjnë të tyren...» — Dhe prapë shtrëngoi kokën me duar.

«Kjo s'është aq e thjeshtë, — murmuriti përsëri pas pak, duke sjellë ndër mend dialogun që kishte bërë me avokatin. — Mister Majku kishte të drejtë! Vërtet që gazetarët do të bënin të tyren, duke mbushur faqet e gazetave të mëngjezit me lajmin tronditës, po, ama, kjo do ta bënte përbindshin edhe më të pamëshirshëm dhe do të shpejtonte aktin e fundit, kur do të mbusheshin prapë faqet e gazetave të mëngjezit, ose të mbrëmjes. Për këtë do ta ndihmonte gryka e revolverit.

Klajdi mendoi prapë ta griste letrën-fantazmë, që kërkonte t'i zëvendësonte famën me ironinë rrëqethëse, krenarinë e ligjshme me përluljen çnjerëzore,

nderin me poshtërsinë. Dhe, mbi të gjitha, jetën plot shpresa me vdekjen e llahtarshme.

— Mister Majk! — thirri dhe e afroi përsëri letrën pranë fytyrës, duke ngulur vështrimin te geramat e saj. — Për cilën drejtësi e ke mbrojtur diplomën? — Atëhere ju bë se kjo letër ogurzezë mbante mbi vete një fjalë të urtë: «Ose jeto me turp, ose vdis me krenari si një shqiponjë!»

— O Amerikë! — klithi fort dhe i hodhi sytë tej, mbi qytetin e përgjumur, që digjej nga dritat e forta të reklamave. Dhe çuditërisht tani këto drita shumëngjyrëshe i errësonin edhe më mendimet.

«Qytet i djallit, ku jeton dhe urdhëron përbindshi i bardhë!» — mendoi i dëshpëruar dhe përplasi dritaren. Një çast u bë gati të shtypë butonin për të lajmëruar shokët, që i bënë roje nëpër korridor dhe poshtë, te hyrja e ndërtesës. Po e përmbajti veten. Një mendim tjetër i shkrepë në kokë.

«Po sikur mos të ngjitem fare në ring? Nuk do të ishte ky veprim zëri i fortë i vetë protestës? — dhe Klajdi fërkoj lehtë duart. — Po, kështu do të dalë më mirë. Le të korrë Xhejms Frizlandi një fitore të bujshme, siç do të jetë edhe për mua një humbje e pamerituar. — Klajdi u bë gati të shtrihej në shtrat. — Prit, — i tha prapë vetes. — Prit, se edhe kjo s'është aq e thjeshtë dhe as e lehtë. Së pari, unë vetë i shpërndava biletat në sheshin e Harlemit; pastaj, duke vepruar në këtë mënyrë, unë u jap gazetarëve dhe opinionit publik me tonelata letër e bojë për të vënë në lojë dinjitetin dhe nderin tim». — Ai u step për disa çaste, si të donte të merrte me mend se çfarë do të trillonin gazetatat, revistat, radioja dhe televizioni, ç'epitete të shëmtuara do t'i vishnin personalitetit të tij dhe njëkohësisht u mundua të

merrte me mend përbuzjen e ndershme të tifozëve dhe të simpatizantëve nga të katër anët e botës.

«Oh, jo, kështu jo! — belbëzoi me mundim. — S'do t'i lejoj të tallen gjer në këtë pikë me nderin tim!» — Dhe, duke e pasur të qartë se, sa më tepër të mendonte për pyetjen e tmerrshme të letrës-fantazmë, aq më tepër do ta ndjente peshën e saj gjatë ndeshjes së nesërmë, brofi në këmbë dhe shtypi një nga butonet e rrjeshtuar në mur, pranë krevatit.

Nuk vonoi dhe te dera ja behu doktori. Pasi vuri gjyslykët me duart që i dridheshin, ai u ul i shqetësuar buzë shtratit.

— Luminal, mister Daniel, — tha Klajdi.

III

Është e para herë që dëshira për të fituar ndeshjen e bashkë me të edhe shumën e dollarëve që e shoqërojnë, ka lidhje jo me një emër kundërshtari, siç ka ndodhur përherë, por me dy! Me Tomi Pjersonin dhe me Xhejms Frizlandin... Tomi ishte i zi nga lëkura, por i bardhë nga shpirti. Djalosh i fortë, i ndershëm dhe trim. E kisha parë në disa ndeshje, ku kundërshtarët s'mund t'i shtynin me të as pesë raunde. Grushti i tij kishte një forcë të pakrahasueshme. Me të kishte goditur në nofull dhe kishte rrëzuar pa ndjenja trupin e një kali. Të bardhët, që s'mund t'i gjenin një kundërshtar të denjë nga raca e tyre, justifikoheshin, duke shkruar nëpër revista e gazeta, se grushti i Tomit ka forcën e hipopotamit. Me këtë ata godisnin shenjën që dëshironin aq shumë. Pra, nënkuptohej se një zezak, në shekullin XX, s'ishte gjë tjetër veçse një kafshë e zbutur nga ligjet e demokracisë amerikane... Thashë se ishte trim... Në ndeshjen e fundit me të bardhin Maksimilan, në mes të ringut, ai ngriti të dy duart lart, njërën të mbuluar nga një dorashkë e zezë (simbol i diskriminimit racial, ndërsa

në tjetrën mbante dhe tregonte zarfin e kobshëm, me të cilin racistët e bardhë kuklusklanas e kërcënonin të humbiste ndeshjen... Sadistët e bardhë të Detroitit e humbën më shpejt durimin. Të nesërmen, bashkë me lajmin e fitores, gazetat lajmëronin vdekjen sensacionale të Tomi Pjersonit... E doja Tomin me zemër, po brenda vetes e qortoja. Fitoren ndaj kundërshtarit ai e mbështeste kryesisht te forca e rrallë e krahëve të tij. Kjo ishte një fitore gjysmake... Gjatë ndeshjes me mua ai e kuptoi këtë. Megjithëse me gishta të thyer, ai luftoi dhe qëndroi në ring si burrë i vërtetë për dhjetë raunde rrjesht. Dhe vetëm kur u bind se unë do ta vija përpara edhe po t'i kishte gishtat në rregull, ai u tërhoq nga ndeshja dhe, duke më buzëqeshur me gjithë zemër, m'u afrua, më kapi për mesi dhe më ngriti lart... Të bardhët që ishin në sallë, të tërbuar nga gjesti i tij, ulërinë dhe fishkëllyen sa mundën. Duke më mbajtur lart, Tomi donte t'u mundën. Duke më mbajtur lart, Tomi donte t'u e humbiste titullin, se gjerdanin e artë të kampionit të botës në peshën e rëndë po e merrte, për ta mbajtur denjësisht, një zezak jo vetëm i fuqishëm dhe trim, por edhe i shkathët e i zgjuar. Dhe, kur të bardhët u lodhën së ulërituri, ai ju drejtua atyre dhe thirri fort, shumë fort, që ta dëgjonin të gjithë: «Ja, ky është përfaqësuesi më i denjë i racës sonë!...» Njerëzve të bardhë të sallës s'po u besohej që një zezak të gëzohej për fitoren e kundërshtarit. Ata ishin mësuar t'i shihnin zezakët në ringun profesionist si në një arenë, ku zezaku duhej ta urrente zezakun... Kurrë s'do ta harroj atë çast, kur, me

krahët e hedhur në supet e njëri-tjetrit, ne zbri-
tëm të qeshur nga ringu dhe, të shoqëruar nga
entuziazmi i papërshkruar i zezakëve të sallës,
kaluam përmes zemërimit të papërmbajtur të të
bardhëve...

Me emrin e Xhejms Frizlandit lidhet urrej-
tja ime ndaj një zezaku. Kemi qenë shokë që
atëhere, kur fillova të stërvitem në palestrën
e klubit «Kampionët e rinj». Të dy dalloheshim
për një forcë dhe prirje më të madhe ndaj të
tjerëve. Po mister Harry më rrihte më tepër
shpatullat mua. Te djaloshi Xhejms ai shihte
njeriun egoist, i cili, duke përvetësuar sa më
shpejt mjeshtërinë e dorezave, mundahej të fi-
tonte nëpër ndeshje dollarë për t'ja hedhur var-
fërisë, që ishte ulur këmbëkryq në familjen e
tij me shumë fëmijë... Xhejmsi kërkoi të stërvi-
tej në një klub tjetër. Në olimpiadën pas Romës
ai u shpall kampion. Gjatë kohës që unë isha
në burg, ai i mundi të gjithë konkurentët e tij
dhe në mes i vunë gjerdanin e artë. Unë pro-
testova për këtë padrejtësi. Duhet të mundesha
unë, që isha kampion, që të shpallej një tjetër
në vendin tim. Po zërin tim të mbyllur në burg,
s'e dëgjoi njeri. Atëhere unë e quajta me të drejtë
Xhejms Frizlandin «uzurpator». Më pas ai
ushtroi një stërvitje të jashtëzakonshme. E dinte
që unë, pasi të delja nga burgu, do të kërkoja
patjetër të ndeshesha me të. Çdo gjë shkante
sipas dëshirës së tij. Zhurma që bëhej herë pas
here në shtyp, në lidhje me ne të dy, u ndizte
njerëzve dëshirën për të na parë sa më shpejt
përballë njëri-tjetrit në ring. Sigurisht, ata do të
paguanin mirë për t'u futur në sallën «Match».

Xhejmsi e dinte këtë. I shtyrë nga egoizmi i njeriut, të cilit varfëria i duket tani si një ëndërr e keqe, ndërsa dëshira për të fituar sa më shumë dollarë ishte shndërruar në një ëndërr të bukur, priste me padurim ditën që të shtinte në xhepin e tij fitimin e majmë nga ndeshja... Gjer këtu s'ka asgjë për ta urryer Xhejmsin! Por unë kurrën e kurrës s'do t'ja fal në qoftë se ai është në dijeni të letrës... Pastaj unë s'kam si e harroj deklaratën e tij para gazetarëve: «Gjatë ndeshjes, të gjithë do të binden se ai s'është një «kampion i pamundshëm, siç e quajnë zezakët që i ka bërë për vete. Mbi të gjitha do ta grushtoj aq rëndë, sa gjuha e tij e shkathët s'do të mundë të lëvizë për të ngritur zërin e mërzhitshëm të protestës nëpër sheshet dhe auditorët e universiteteve...» Në qoftë se Xhejmsi, si zezak që është, s'do të luftojë përkrah popullit të tij për të drejta të plota, kjo natyrisht nuk është mirë, sidomos kur edhe Huajt, Henri e të bardhë të tjerë të ndershëm, në demonstrata radhiten përkrah zezakëve. Jo, atij s'i lejohet të më fyejë publikisht, duke më quajtur «llafazan i bezdisshëm, që huton lagjet zezake».

Salla «Match» ishte mbushur si asnjëherë tjetër nga njerëzit, të cilët kishin ditur të siguronin dhe të paguanin mirë të drejtën për të parë nga afër ndeshjen e jashtëzakonshme. Pëshpëritjet e vazhdueshme të tridhjetëmijë spektatorëve të bardhë dhe të pesëmijë të zinjve, shprehnin padurimin e pritjes së gjatë, për fillimin e luftimit midis dy mjeshtërve më

të mëdhenj të boksit — Klajd Klemerit dhe Xhejms Frizlandit.

«Match» — salla, e veshur me epitetet më të çuditshme, si «salla e emocioneve të papërshkrueshme» e gjer te «salla e vdekjes», po merre atë mbrëmje shpërblimin më të madh. Së pari kishte gëlltitur me gojën e saj gjigande disa milionë dollarë dhe, së dyti, krenaria e saj ngrihej në apoteozë, duke qenë ajo dëshmitarja me e denjë e «ndeshjes së madhe» të ringut profesionist.

Dhe befas, mbi pritjen e gjatë dhe të paduruar, shpërtheu një thirrje e fuqishme, thujse e padëgjuar ndonjëherë. Krejt befasisht salla, si goja e stërmadhe e një përbindshi, kishte hapur buzët e saj misterioze dhe kishte klithur fort, shumë fort: Xhejmsi, Xhejmsi...!

Dhe vërtet, si një triumfator, i shoqëruar nga suita e tij, ai shkëlpte krenar mbi qilimin e rrugës që të çonte te ringu, duke fshehur përbrenda kënaqësinë që ndjente nga një brohoritje e tillë. Duke ecur ngadalë, me hapa të matur, ai dukej si njeriu që është i bindur gjer në fund për përgjegjësinë e madhe që i ka vënë përpara shorti i jetës. I pasuar nga mijëra fishkëllima të zezakëve, ngjiti shkaqët e ringut mbajtësi i dy titujve: «Kampioni i botës për peshën e rëndë» dhe «Uzurpatori» Xhejms Frizlandi, djalosh njëzetepesëvjeçar, me një përgatitje fizike shumë të mirë, zezak, simpatik, afro njëqind kile, me një forcë grushti mbi 300 kg, me lëvizje refleksi-ve të atilla, që s'i kap dot caku i ndijimeve të njeriut të zakonshëm. I zi, por favorit i të bardhëve, i quajtur nga të bardhët si «zezaku më i zgjuar». Muajt e fundit ju nënshtrua një stërvitjeje të paparë ndonjëherë; pesëmbëdhjetë orë stërvitje në ditë. I

njohur në jetë si njeri i ndjeshëm, por në ring i egër dhe i pamëshirshëm, që do të godiste për vdekje dhe vëllanë e tij, në qoftë se do t'i rrezikonte fitoren e titullit dhe të dollarëve... I entuziazmuar nga britmat inkurajuese të tridhjetëmijë dashamirësve të tij, Xhejms Frizlandi ngriti duart dhe, duke përshëndetur sallën, ndjeu se një rrymë e ngrohtë emocionesh përshkoi tërë qenjen e tij. Ju bë se muret, tavani i lartë, neonet dhe dyshemeja me të gjitha sendet e vogla përreth, thërrisnin emrin e tij. Por s'buzzëqeshi. Fishkëllima e mbytur e zezakëve, si një kamzhik i hollë, ja zbehu buzëqeshjen. Ai e kishte të qartë se ngjyra e bardhë e veshjes së tij i kishte shqetësuar zezakët e sallës dhe milionë të tjerë që shikonin nëpër ekranet e kinemave e të televizorëve. Megjithatë, ai e ndjeu se kishte sonte një pushtet absolut mbi këtë sallë. Ashtu sikurse sipër fronit të një perandori qëndron kurora e artë dhe lavdia, po ashtu në mes të sallës «Match» qëndronte i ngritur ringu. Këtu ai do të mbronte lavdinë e tij (të pamërituar gjer në ato çaste) dhe do të shënonte në historinë e boksit fitoren, që andej e tutje do të shkruhej me germa të arta. Ai e kuptoi se, që të jesh i denjë për kurorën, duhet të qëndrosh poshtë saj urtë, si një shqiponjë e gatshme për fluturim në lartësi. Ndaj, pas përshëndetjes, u drejtua te qoshja e tij.

Pak pas Xhejmsit, duke i bërë ballë me krenarinë e tij padrejtësisë së madhe shurdhuese të sallës, duke shkëlur i menduar mbi qilimin e rrugës, si gjithnjë, me mantelin e zi të hedhur krahëve, ecte, midis trainerit dhe masazherit të tij, Klajd Klemëri, shëmbëlltyra më e saktë e bukurisë fizike, djalosht sipër të njëzetëpesave, mbi njëqind kile, me forcë grushti

tridhjetë kile më pak se e kundërshtarit. Zezak afro dy metra i gjatë, më simpatik se Xhejmsi, thonë dhe më i zgjuar, por provë e kësaj të fundit do të jetë sonte ringu. Duke shkelur rëndë mbi qilim, si të që duke shkelur mbi padrejtësinë që po i servirte salla me fishkëllimën shurdhuese, duke mposhtur me mundim hutimin e çastit dhe duke u kujtuar të përkëdhelë me dashuri kokat e Xhimit e të Bobit, që kërcyen të gëzuar para tij, ai tregohej i përmbajtur. Përmbajtja e tij e tërboi edhe më sallën, e cila, e dhënë e tëra pas Xhejmsit, harroi t'i bëjë ish kampionit të botës, që ngriti vite me radhë në pedestal krenarinë sportive të Amerikës, edhe përshëndetjen më modeste: heshtjen.

Ishte e para herë që Klajdi ndjeu përbuzje për sallën dhe njëkohësisht kuptoi se dhe salla e përbuzte atë.

«Sallë e përbindshme!» — mendoi dhe, me ballin lart, si atij që i vjen ndot të vështrojë dhe të përshëndesë të përbuzurën, Klajdi u ngjit në ring dhe, duke qëndruar krenar në mesin e ringut, çoi sytë nga zezakët dhe i ngriti krahët lart. Për pak tërë sallën e pushtoi një heshtje sa e ethshme, aq edhe e pakuptueshme. Me sa dukej, s'po u besonin syve. Duke mbajtur në njërën dorë dorashkën e zezë dhe në dorën tjetër zarfin e bardhë e zi të kërcënimit, Klajdi donte t'u kujtonte gjithë bashkatdhetarëve të ndershëm dhe gjithë njerëzve përparimtarë në mbarë botën, se Amerikë s'do të thotë demokraci... se Amerika s'është gatuar për vepra të mira, se Amerika akoma s'po kujtohet të njohë vetëveten...!

Salla e mbajti frymën aq sa i duhej për të lexuar e rilexuar domethënjen e gjestit të Klajdit. Pastaj ajo ulëriu si e çmendur.

Duke mos e shuar dufin e hakmarrjes vetëm me sharjet e ndyrë që nxirrnin nga goja, racistët filluan të gjuajnë Klajdin me ç'kishin nëpër xhepa. Pas disa çastesh ringu u mbush me monedha, çakmakë e çibukë të thyer. Klajdi, i brohoritur nga zezakët, vazhonte të qëndronte në mesin e ringut si një statujë krenare me krahët e ngritur lart.

Arbitri u ngjiti në ring dhe, duke tundur kokën me habi, e këshilloi Klajdin të shkonte te qoshja e vet. Atje treneri, me sy të zmadhuar nga habia, ja mbylli veshët me pëllëmbë, si të donte t'i thoshte nxënësit të vet: «Të lutem, Klajd, tani më shiko dhe më dëgjo vetëm mua», dhe t'u tregonte të gjithëve se ky dyluftim po fillonte me një poshtërsi të madhe. Më tepër se kushdo, ai e kuptonte çoroditjen e botës së brendshme të Klajdit. Ndaj u mat t'i thoshte diçka, po s'mundi. Një lëmsh i madh i kishte zënë grykën. Ai u kthye nga avokati Majk, që ndodhej i ulur në krah të sipërmarrësit dhe të doktorit, dhe i mbajti sytë mbërthyer te ai si të donte t'i thoshte: «Ti kishe të drejtë, mister Majk, kur thoshe me zë të lartë se Klajdi e ka shumë të vështirë të fitojë me Xhejmsin këtu, në Amerikë!» Të tre ata e vështronin Klajdin me keqardhje, si të thonin me vështrimin e tyre: «I çmendur! Duroi ata tani dhe hajde merru nesër me ta!»

Traineri i bëri me shenjë masazherit dhe ai dig pëshpëriti pranë fytyrës së Klajdit. Klajdi i dha kokës lart dhe, përballë mërisë së përbindshit të bardhë që e rrethonte, zgjati vështrimin te radhët e sipërme të sallës, ku kishin zënë vend zezakët e Harlemit. Një çast u buzëqeshi. Ata s'e vunë re buzëqeshjen e tij. Duke drejtuar thirrjet e grushtet e tyre të pro-

testës nga të bardhët, që i kishin para, ata shfrenin mllëfin dhe shtrëngonin ndër grushte zemërimin.

Klajdi e kuptoi padrejtësinë që u ishte bërë atyre. Ju duk se një forcë e madhe i kishte flakur ata në radhët e sipërme, dhe njëkohësisht ndjeu se kjo ishte një forcë e madhe, por jo e pakundërshtueshme. Më shumë se kurrë ai e kuptoi se, për ta përballuar këtë forcë, duhej solidaritet dhe shtrëngim i fortë i radhëve të zezakëve... Me sytë që i shprehnin pikëllim dhe siguri, ai u kthye dhe i hodhi një shikim Xhejmsit, atij që dikur e kishte pasur shok... që e respektonte si kundërshtar të denjë, por e urrente për pikëpamjet e tij. I vinte keq që ai donte më shumë ngjyrën e bardhë të tjetrit sesa atë të lëkurës së vet. Po Xhejmsi, i pushtuar i tëri nga lavdia dhe dëshira për të filluar sa më parë dyluftimin, lëvizte i nervozuar në qoshen e tij, duke pritur me padurim rënjen e gongut.

— Xhejms Frizlandi! — thirri Klajdi me forcë. Xhejmsi, si ta kishte kapur njeri prej veshi, i ktheu sytë nga qoshja e kundërt.

— Ne i duam ata që ngulin këmbë me kokëfortësi në vuajtjet e përditshme të popullit tonë. Kurdoherë dashuria ka rënduar më shumë se urrejtja. Ndaj luftojmë ne, që të jemi kudo në jetë përkrah tyre. Një pjesë e të bardhëve janë mbushur me armiqësi raciale. Por ne, me solidaritetin dhe luftën tonë, duhet t'i shërojmë ata nga «sëmundja e zezë». — Zëri i Klajdit bëhej përherë e më i fortë. — Si është e mundur, Xhejms, që të kesh fituar të drejtën për të hipur sonte mbi këtë ring dhe të mos kesh kuptuar sekretin e armiqësisë me racistët? S'i ke dëgjuar si thonë ata, kur vdes ndonjë njeri me ngjyrë? Vërtet s'e ke dëgjuar shprehjen e tyre të

preferuar: «Paska ngordhur dhe një surratzi»? S'e kupton, Xhejms, se ç'do të thotë fjala «ngordhur»! Vetëm me atë fjalë ata duan të na kujtojnë ne, lëkurëzinjve, që të kemi turp nga vetja jonë, nga gjaku ynë, nga raca jonë...

Pastaj Klajdi nxori zarfin dhe ja tregoi edhe një herë Xhejmsit dhe, pasi e grisi më katërsh, i flaku copat te këmbët e tij, duke i thënë:

— Xhejms! Merr mundimin dhe ulu e me robdëshambrin tënd të bardhë mblidhi këto copa letrash. Nuk janë copa letrash, po fletët e zverdhura që kanë rënë para syve të tu nga pema e plakur e demokracisë amerikane! — Duke u kthyer nga treneri, Klajdi zgjati duart përpara, si t'i thoshte atij:

«Tani jam gati të filloj betejën!»

Midis gumëzhitjes së shfrenuar të sallës, Klajdi veshi dorezat dhe sakaq në sallë kumboi tingulli i bronxtë i gongut. Masazheri i Klajdit hoqi karrigen dhe treneri u ul në të i tretur në mendime.

Të tridhjetepesëmijë spektatorët e gozhduan vështrimin te katrori i ringut.

— Padrejtësi! — i tha i revoltuar avokati Majk sipërmarrësit. — Padrejtësi!

— Ti kërkon qiçra në hell, — ju kthye me ton të lartë sipërmarrësi. Atij i vinte të pëlçiste që s'kish-te qenë i zoti t'i mbushte mendjen Klajdit, se duhej të merrej vetëm me boks dhe jo me fjalime për të mbrojtur zezakët.

— Dhe ju, mister, duhet të punonit më shumë me të, — i foli me ton të vrazhdë avokati Majk sipërmarrësit, si të donte të ndante me të zemërimin. — Klajdi është një talent i madh, ndaj duhet t'i përkasë kryesisht ringut dhe jo shesheve publike.

Unë ndërhyj te tjetri për aq sa më lejon

korektesa dhe s'ja lejoj vetes t'i diktoj pasionit dhe të drejtës së tjetrit mendimin dhe logjikën time, që në këtë rast do të ishte si një lloj narkotiku...

Të dy, sipërmarrës e avokat, i mbërthyen vështrimet në ring. Salla u drodh nga një buçitje e fortë. Xhejms Frizlandi sapo kishte kryer goditjen e parë me të majtën e tij, që kishte një forcë goditëse të jashtëzakonshme dhe që ai e përdorte me një teknikë përkryer, mbi nofullën e djathtë gjysmë të zbuluar të Klajd Klemerit.

Sipërmarrësi, avokati, mjeku dhe të tjerët që u qëndronin pranë, shtrënguan nofullat, si të ishin ata që morën grushtin e fortë të Xhejmsit. Traineri uli kokën, si të mos që në gjendje të shihte ç'do të ndodhte më pas.

Po Klajdi u mbajt. Ai shkundi dy-tri herë kokën, si të që duke larguar nga vetja trullosjen e çastit, dhe qëndroi në vend, duke mos dashur t'i largohej qoshes, të cilën kundërshtari zakonisht e përdor si kurth për viktimën e tij. Po, për çudinë e të gjithëve, Xhejmsi nuk goditi më. Ai mbështeti kokën te kraharori i Klajdit dhe ndenji ashtu gjatë, si të që ajo mbrojtja më e sigurtë për të.

— «Uzurpator! — mendoi Klajdi. — Një kam-pion i denjë s'duhet të përgjumet kështu! — Dhe e shkundi përsëri kokën, po këtë radhë më lehtë. — S'bëri gjë tjetër, veçse më solli në vete. Mos vallë është në dijeni të letrës-fantazmë? Ndoshta! Jo më kot ai, që në fillim, i shtyrë me paramendim, u sul-aq egërsisht! Ah, Xhejms, Xhejms!» — Arbitri hyri në mes dhe i ndau. Salla klithi edhe më fort, si të donte të ndërcente edhe një herë Xhejms tigrin! (Tifozët tigër quanin Xhejmsin dhe panterë Klajdin).

Tani lëvizjet e Klajdit kapën ritmikën e tyre dhe kjo do të thoshte: «Xhejms! Matu mirë kur të sullesh!»

Dhe ashtu qe vërtet. Klajdi i dha «liri» së majtës së tij dhe Xhejmsi nisi të mbrohet me kujdes nga goditjet, që i vinin si piston drejt kokës.

«Xhejms, Xhejms! — mendoj Klajdi, duke vazhduar ta mbajë larg kundërshtarit. — Të dy kemi qenë të varfër. Po ti shumë shpejt e harrove këtë! Për më keq akoma, s'po kujtohesh që me miliona zezakë të tjerë, megjithëse bëjnë kudo punët më të rënda e më të rrezikshme, prapëseprapë jetojnë në varfëri...»

Gongu i detyroi të dy boksierët t'u drejtohen qosheve të tyre, ku me padurim i prisnin trainerët dhe masazherët. Po tingulli i gongut s'mundi t'ja ndërpriste Klajdit pikëçuditëset, që prej disa ditësh i shponin trurin si shigjeta të mprehta. «O Xhejms! Të kujtohet vite më parë, kur unë të ktheva borxhin prej 100 dollarësh dhe ti s'ma pranove? Mos vallë edhe atëhere ke luajtur me dinjitetin tim?» Dhe Klajdi, duke mos përfilluar trainerin dhe masazherin që i qëndronin pranë, nuk ja ndante vështrimin Xhejmsit. Për të, Xhejmsi qe një boksier i madh. Po tani pak i interesonte në qe i barabartë me të, siç flisnin me zë të lartë tifozët e tij. Ai kërkonte të dinte me ngulm nëse, në mes të forcës dhe të prirjes së Xhejmsit, bënte pjesë akti i fëlliqur i letrës-fantazmë...

Gongu kumboi përsëri. Klajdi u ngrit si pa qejf nga karrigja dhe bëri përpara. Atij i erdhi keq që minuta e pushimit mbaroi aq shpejt. Ju duk se, po të qe edhe pak më e gjatë, do të mund t'i jepte përgjegje të saktë pyetjes që i qe ngulur në mendje.

Arbitri thirri «boks» dhe Klajdi lëshoi të majtën

e tij para si të dinte se Xhejmsi do të tentonte që në fillim të afrohej. Që në grushtin e fortë që mori në raundin e parë, ai e kupton se prania sa më gjatë e Xhejmsit afër tij qe kërcënuese dhe e rrezikshme. Ajo mund dhe duhej t'i jepte fitoren e vërtetë atij. «Por tani për tani, Xhejms, mbahu te inicialet e letrës së shkruar me aq zell nga dashamirësit e tu të pabesë — dhe këmbët, si të kishin të bënin me gjysmën e peshës që mbanin, nisën të bëjnë kërcimin e tyre mahnitës. Si të mos duronin lëvizjet e ethshme të kokës dhe të krahëve të Xhejmsit, ato largoheshin me takt prej tij. Po herë-herë ato e ndjenin veten ngushtë. Xhejmsi i hatashëm i ndiqte pas. «Ç'kërkon të bëjë? — mendoi prapë Klajdi, duke vazhduar të godasë me të majtën e tij pritëse. — Po kjo është shumë e rrezikshme për të!» Dhe Klajdi ndjeu dy goditje radhazi në muskujt e stomakut. Xhejmsi, si një dem i plagosur nga thika e mprehtë e toreadorit, ju shmang me zotësi të majtës së vazhdueshme të Klajdit dhe shprazi zemërimin e mbledhur nga goditjet që kishte marrë, duke grushtuar në fillim me të majtën, pastaj edhe me të djathtën në ijët e kundërshtarit. Klajdi u detyrua të mbledhë bërrylat për të mbrojtur nga goditjet që mund t'i vinin më pas. Dhe vërtet, Xhejms Frizlandi, duke mbajtur për herë sytë ulur për të hetuar lëvizjet e këmbëve të Klajdit (cilësi kjo shumë e rrallë të boksierët e mëdhenj), lëshonte goditje, të cilat tani përplaseshin me forcë te bërrylat e kundërshtarit. Salla gulçonte, si të donte t'i mbushte mendjen Xhejmsit që të vazhdonte të godiste, të godiste ku të mundte, në kokë, në zemër, në ije dhe në bërryla. Kryesorja për të ishte që Xhejmsi të godiste.

Po Xhejmsi, si të shkante me kokëfortësi kundër

dëshirës së tridhjetëmijë të bardhëve, mbeti një çast pa goditur. Ky çast e bëri përbindshin e bardhë të mbajë frymën. Klajdi, i cili, pas goditjeve që mori në stomak, e mblodhi veten, sulmoi papritur me të majtën anësore. Xhejmsi finok, me një ulje të shpejtë të kokës, ju shmang goditjes së parë dhe, duke ju ruajtur goditjes së djathtë të kundërshtarit, tentoi të afrohej edhe më. Ky qe çasti që mori të majtën tjetër anësore, që Klajdi e lëshoi në mënyrë të rru-feshme...

Klajdi u largua nga litarët dhe Xhejmsi, si të qe penduar shumë shpejt për qëndrimin e tij topitës, me lëvizje të nxituara të këmbëve, kërkoi t'i afrohej që të mund të lante aty për aty goditjen e pastër që mori në kokë.

«Mënyra jote e luftimit, Xhejms, do të thotë: mbrohu shumë e sulmo pak, — mendoj Klajdi, duke u munduar të godasë me të majtën për të ndalur sulmin e vrullshëm të kundërshtarit. — Por unë s'mund t'i bindem kësaj dëshire të egër. Ne jemi lindur në një taban toke dhe kemi thithur të njëjtin ajër, ajrin e lirisë, të cilin të bardhët, që po ulërijnë për ty, e kanë ndotur me mikrobin e racizmit. Pra, Xhejms, unë do të të sulmoj kur të dua dhe do të mbrohem kur ta shoh të arësyeshme. Shkurt, do të bëj atë që po mundohesh të bësh edhe ti!» — dhe Klajdi lëshoi disa goditje radhazi në drejtim të kokës së kundërshtarit.

Sinjali i gongut për mbarimin e raundit të dytë i gjeti të dy boksierët duke grushtuar njëri-tjetrin. Sapo u ul në karrige, Klajdi ja mbërtheu sytë Xhejmsit. Por prapë s'mundi të pikaste atë çka vazhdonte të kërkonte me ngulm. Masazheri i doli përpara që ta freskonte. Klajdi i ra me krah që ta largonte anash,

dhe ai, duke ngritur supet, u largua nga e majta. Por tani e pengonte masazheri i Xhejmsit. Kjo zgjati vetëm për disa sekonda, se Xhejmsi u çua nga karrigja dhe, si përherë, duke mbajtur sytë ulur, me lëvizje të ethshme të këmbëve, të krahëve e të kokës, si të donte të thoshte: «Ah, si s'po bie gongu!» kënaqte me qëndrimin e tij sallën.

Pas goditjes psikologjike që i dha salla, kur që duke ecur midis trainerit dhe masazherit për të hipur në ring, Klajdi mori goditjen e dytë! Ishte e para herë, që pas tridhjetë e ca ndeshjesh, të mbyllura të gjitha me fitore të bujshme, ai po shihte tani një kundërshtar që, megjithëse kishte marrë goditje që duhej ta dëshpëronin, po priste me padurim fillimin e raundit të tretë. Dhe ja, para vështrimit të etur dhe kureshtar të Klajdit, doli dhe shpërtheu menjëherë ligësia.

«Nuk ka arësye që ta bëjë këtë, — tha me vete Klajdi, — veçse po të jetë në dijeni të letrës-fantazmë. I pret me padurim raundet e para që të shfrytëzojë debolesën time si shkak i tendosjes nervore dhe i pagjumësisë». Dhe ai u mbush me urrejtje për Xhejmsin. Më tepër se çdo gjë ai urrente fëlliqësinë që kanë njerëzit për të mashtruar. Duke u treguar indiferent ndaj këshillave të trainerit, ai u ngriti nga karrigja dhe i thirri kundërshtarit:

— Mister Xhejms!

Xhejmsi çoi kokën dhe Klajdi ngriti dorën lart, si për t'i dhënë të kuptojë se «Vërtet kam ndenjur pa gjumë net të tëra, po, ama, jam akoma i fortë për të ta treguar qejfin!»

Zeakët brohoritën përnjëherësh. Brohoritja e tyre aprovonte gjestin burror të Klajdit. Ata e dinin mirë se ç'tregonte ky grusht.

Xhejms Frizlandi, duke murmuritur diçka të pakuptueshme shtriu krahun e majtë përpara duke treguar mesin e ringut, si të donte të thoshte: «Tani këtu do të shohim se kush do t'ja rregullojë qejfin njëri-tjetrit!»

Nga kjo, salla-përbindsh u ndërsye edhe më. Po gongu nxori tingullin e tij të zgjatur, si të desh së pari t'i qetësonte të dy kundërshtarët dhe pastaj t'i ftonte për të treguar prapë zotësinë dhe burrërinë e tyre.

Dhe ashtu siç pritej, të dy boksierët, me grushtet e shtrënguara, sulmuan përpara që të kapnin më shpejt mesin e ringut. Atje u shkëmbyen goditjet e para, të cilat vazhduan më tepër nga ç'duhej. Klajdi të gjitha goditjet i lëshonte drejt kokës së kundërshtarit. Por jo të gjitha arrinin atje ku duhej. Xhejmsi, me lëvizje refleksive të kokës e të trungut, u shmangej shumicës së goditjeve dhe u përgjigjej atyre me goditje anësore, të cilat sulmonin ijet e Klajdit. Kur ky ulte instinktivisht bërrylat, Xhejmsi lëshonte të majtën e tij të tmerrshme lart, në drejtim të nofullës së kundërshtarit. Po Klajdi i gjatë i jepte kokës prapa. Ishte e qartë për të gjithë se Klajd Klemeri këtë raund nuk donte ta lëshonte mesin e ringut, megjithë përpjekjet e kundërshtarit për ta detyruar të zbrap-sej. Këtë raund të dy boksierët po derdhnin më tepër energji nga ç'duhej, si të kishin harruar se pas tij vinin edhe dymbëdhjetë të tjera, më të lodhshme e më të vështira.

Klajdi godiste dhe, duke kryer herë pas here këtë veprim, shfrynte dufin që i ishte mbledhur gjatë pushimeve të raundeve. Ai e dinte se goditjet e drejta, sidomos me të djathtë, janë më të fortat në ndeshjen e boksit dhe se ato bëhen të tmerrshme kur

godasin në çastet që kundërshtari sulmon përherë e më me ngulm. Ndaj Xhejms-tigri këtë raund po goditej rëndë. Herë-herë ai stepej në vend për disa çaste. Po prapë, këto mbeteshin vetëm çaste. Si ta pickonte dikush, ai hidhej përsëri në sulm kundër Klajdit. Xhejms Frizlandi, me vendosmërinë, qëndresën, durimin, shkathtësinë për t'ju shmangur çasteve të vështira dhe me këmbënguljen për të sulmuar atëhere kur duhej t'i nënshtrohej mbrojtjes aktive, e mbante sallën gjallë. Salla-përbindsh, e mbushur me dëshirën për fitore, si të qe e bindur se vetëm duke vepruar ashtu Xhejmsi i tyre do të manifestonte gjer në fund cilësitë e tij, thërriste e i jepte zemër sa mundte.

Gongu i gjeti të dy boksierët atje ku u vendosën në fillim të raundit, duke bërë çmos të zmbropsin njëri-tjetrin nga mesi i ringut, sikur të ishte ky i vetmi akt që do të nxirrte në pah burrërinë dhe vendosmërinë e njërit dhe paburrërinë dhe pavendosmërinë e tjetrit; ose, më sakt, akti që do të afirmonte jo vetëm betejën e madhe fizike, por edhe atë psikologjike, ndërmjet të dy «Herkulave», që sapo i kthyen shpinën njëri-tjetrit për të shkuar te qoshet e tyre. Xhejmsi, i shqetësuar, i hodhi një shikim të shpejtë trainerit dhe masazherit, si t'u thoshte: «Siç e patë, unë bëra timen, tani ju bëni tuajën». Në karrigen e qoshes tjetër u ul i menduar Klajd Klemëri. Duke pasur akoma të freskët qëndrimin tepër burrëror të Xhejmsit në raundin që sapo kaloi, ai mendoi se epiteti «ururpator» ishte edhe i drejtë, por edhe i rëndë për një njeri të fortë dhe një boksier të përkryer, siç po tregohej Xhejmsi. Atij edhe një herë i shkoi ndër mend se një boksier me një përgatitje dhe talent të tillë, siç po e tregonte veten Xhejmsi, duhej të kishte

besim te lufta e popullit të tij dhe te fitorja e vërtetë.

«Sa mirë do të ishte, Xhejms, — mendoj Klajdi, — sikur ta kuptoje drejt luftën tonë!»

«Po sikur të jenë tallur me ndjeshmërinë time? — tha pas pak Klajdi, duke ja ngulur vështrimin e egërsuar Xhejmsit, që po mundohej të përmblydhte energjitë. — Maskarai dhe maskarenjtë! — shau me vete dhe i hidhte sytë nga qoshja ku rrinte Xhejmsi, në sallë. — E dinë se jam i ndershëm, dhe shpirti i ndershëm i një njeriu shqetësohet kur gjen të hedhur poshtë derës një letër, që mban në fund pesë inicialet e kobshme, mbyllur me një zarf të zi. Oh!» — rënkoi dhe një rrëqethje i përshkoi trurin e ndezur nga zjarri i betejës që bën njeriu me vetveten. Klajdi largoi shpejt sytë nga Xhejmsi dhe i drejtoi te fytyra e trainerit, si të kërkonte ndihmën e tij për të larguar sadopak ankthin, që në mënyrë të pamëshirshme po ja cfiliste trupin dhe zemrën. Megjithëse traineri mundohej të bënte të tijën, Klajdi vuri re se fytyra me tipare burrërore e Harryt që mbuluar nga një ngjyrë e zbetë si e limonit.

— Bëj çmos ta parandalosh sulmin e tij të vrullshëm me goditje nga poshtë në trup, pastaj.. — dhe traineri ndali për një çast, si ta kishte kapur njeri prej supi.

«Ç'të ketë? — mendoj Klajdi. — Ndeshja s'po shkon keq. Ai e pa që këtë raund unë isha shumë mirë! Mos vallë shqetësohet më tepër nga ç'duhet për pasojën e pashmangshme të zarfit? Apo, si një njeri i rrahur dhe i kalitur nga betejat psikologjike, kupton se lufta me vetëveten është më e hatashme nga ajo me grushte! Po sikur ndërgegjen e tij ta kenë goditur me grushtet e rënda të poshtërsisë? Oh, edhe

kjo mund të ndodhë. Ata, për të siguruar qindpërqind të tyren, mund t'i kenë hedhur çengelet e mprehta të kërcënimit dhe te Harry! Po ne duhet t'i bëjmë ballë përbindshit të bardhë. Hajde, folmë diçka!»

Traineri fërkonte tëmthat e Klajdit me gishtat e tij të mëdhenj, si të qe duke e marrë me të mirë siluetën e përbindshit, që i sillej rrotull.

— More vesh, — i tha ai Klajdit kur e ngriti nga karrigja gongu, që ra për fillimin e raundit të katërt, — godite nga poshtë në trup...

Klajdit ju bë se fjalët e mister Harryt donin të thoshin: «Që t'i bësh ballë përbindshit, duhet ta godasësh më parë në trup dhe pastaj në kokë...»

Arbitri thirri «boks» dhe Klajdi e largoi për pak nga mendja përbindshin e bardhë. U përqëndrua i tëri te Xhejmsi, i cili, duke përfitur nga topitja e lehtë e Klajdit, e sulmoi me vrull, u fut midis krahëve të tij dhe e grushtoi në stomak e në ije.

«Vazhdon me të tijën, — mendoi Klajdi. — Duke më goditur në trup, kërkon të më mpijë këmbët», — dhe u largua prapa. Po Xhejmsi s'po i ndahej. Klajdi tentoi të ikte nga e majta, po edhe Xhejmsi bëri nga e majta. Salla buçiste dhe Klajdit ju duk se përbindshi, me krahët e tij të padukshëm, e shtyn-te Xhejmsin që të bënte përherë para. Në çast ndjeu se dalëngadalë këmbët po i rëndoheshin...

«S'duhet ta kisha lejuar të më afrohej kaq shumë, — mendoi Klajdi, duke u mbështetur me shpinë te jastëku i qoshes, dhe s'i erdhi mirë që në këto çaste kundërshtari po realizonte me sukses taktikën e tij. «Hej, Xhejms Frizlandi, — tha me vete, — ti po kërkon me ngulm humbjen time. Por s'ke mundur të kuptosh një gjë: fitorja më është sonte aq e rëndësishme, sa edhe vetë jeta ime!» — Dhe, pasi i vendosi

bërrylat te supet e Xhejmsit, i dha atij një të shtyrë dhe tentoi të ikte përsëri nga e majta. Xhejmsi sulmoi prapë me shpejtësi dhe atëhere Klajdi lëshoi të majtën e tij nga poshtë, me hap, në trupin e kundërshtarit. Grushti u përplas me forcë te kraharori i Xhejmsit, i cili u step pak. Klajdi lëshoi të djathtën nga poshtë, po me hap, po tani Xhejmsi, i shqetësuar nga goditja e fortë që mori në kraharor, u mblodh kruspull me duart para dhe grushti i Klajdit u përplas pas bërrylave të tij. Një çast të dy boksierët mbetën pa kryer goditje, si të kishin rënë dakord që të pushonin pak dhe të mendonin se ç'duhej bërë më tej. Pastaj Xhejmsi, si ta kishte prerë në besë kundërshtarin, shpërtheu në goditje nga poshtë, me qëllim që t'i largonte bërrylat dhe pastaj ta grush-tonte fort në ijet e zbuluara. Po Klajdi i shtrëngoi edhe me bërrylat dhe i hodhi një vështrim të egër kundërshtarit, si të donte t'i thoshte: «Jepi, Xhejms Frizlandi, godit ku të mundësh!» Po, kur më pas, ai vuri re me gjakftohtësi këmbënguljen e verbër të kundërshtarit për të goditur drejt e në bërrylet e shtrënguara, mblodhi buzët dhe tundi lehtë kokën si shenjë qortimi për vetëveten:: «Jo, s'i harxhoka së koti energjitë, siç kujtova më parë, — tha si pa qejf. — Do të më lodhë krahët». — Dhe, i inatosur me veten që s'e kapi që në fillim qëllimin e kundërshtarit, i futi shpejt bërrylat e tij midis krahëve të Xhejmsit dhe e blokoi. Ndërhyri shpejt arbitri, i ndau të dy boksierët, që, pasi çliruan krahët, me largimin nga njëri-tjetri, nisën prapë luftimin, këtë radhë në mesin e ringut. Klajdi i lëshoi krahët poshtë për t'i shkrythur dhe ndjeu se ato nuk kishin pësuar gjë nga goditjet që kishin marrë. Xhejmsi, duke menduar se goditjet që dha pak më parë kishin bërë të tyren,

sulmoj ethshëm, si të kishte para një kundërshtar që tani s'mund të mbrohej edhe aq lehtë me krahë. Po grushti i parë i majtë që mori në nofull e stepi një çast dhe pastaj e detyroi të tregohej shumë i kujdesshëm në sulmet e tjera.

Vazhdimi i raundit të katërt e bëri sallën, megjithëse thërriste me të madhe për të inkurajuar Xhejmsin, të shtrëngonte grushtet nga shqetësimi, si të qe edhe ajo duke u ngrënë me veten. Në katrorin e ringut, Xhejmsi i tyre i kënaqte me sulmet e pareshtura, por edhe i dëshpëronte. Gjatë tentativës së guximshme për t'u afruar dhe për të goditur kundërshtarin, ai merrte goditje të drejta e të forta në kokë. Xhejmsi i tyre po merrte më tepër nga sa jepte. Po dhe kur jepte, megjithëse mundahej të grushtonte fort, kundërshtari dinte t'i zbuste goditjet dhe pastaj, duke u mbajtur dhe duke u fiksuar me krenari mbi këmbët e tij plot muskuj të çeliktë, kundërgodiste përherë me të njëjtën energji.

Gongu, si të qe një urdhër i prerë, i ndaloj të dy boksierët të godisnin më tej dhe i detyroi t'i kthejnë shpinën njëri-tjetrit, për t'u ndeshur nëpër qoshet e tyre me padurimin e trainerëve dhe të masazherëve. Dhe ja, në një qoshe u ul forca që kërkonte të rigjenerohej, dhe në qoshen e kundërt, një forcë tjetër, po që jepte e merrte me shpirtin. Klajdi e dinte se nga çasti në çast, nga minuta në minutë, përbindshi i bardhë me pesë kokë e përgjonte. Po ai, i mbështetur mirë mbi këmbët e tij të mahnitshme, merrte forcë prej tyre, siç merrte Anteu nga toka. Dhe, duke ndjerë përherë e më tepër mërinë e sallës, Klajdi u ngrit para kohe nga karrigja dhe, si të donte të shihej sy ndër sy me përbindshin, i hodhi sallës një vështrim sa të guximshëm, aq dhe ironik dhe i tregoi

grushtin e tij. Ai grusht donte të thoshte: «Shikojeni mirë ngjyrën që ka kjo dorezë, e cila ka veshur sonte grushtin tim! Kjo ngjyrë ju shqetëson dhe ju tmerro. Ndryshe s'keni përse ta urreni kaq shumë. Dijen mirë se kjo dorë që grisi ligësinë tuaj, e mbledhur grusht, do të fitojë sonte patjetër...»

Zezakët hidheshin përpjetë dhe thërrisnin sa mundnin:

— Ashtu, Klajd! Të lumtë, Klajd!...

Çuditërisht tani, midis dy lloj thirrjesh e britmash, atij ju kujtua salla e gjyqit. Dhe ajo e kishte tavanin të lartë, si të sallës «Match». Në podium karrigja e tij. Në të majtë tavolina e lartë e gjykatësit. Përballë ajo e prokurorit. Përçark gazetarë e fotoreporterë. Nga prapa njerëz, shumë njerëz. Midis tyre zezakë...

Tingulli që nxori gongu për fillimin e raundit të pestë, ishte i ngjashëm me tingullin që nxori zilja e vogël mbi tavolinën e lartë të gjykatësit, i cili urdhëronte njerëzit të mbanin qetësi.

Arbitri thërriste «boks» dhe Klajdit ju duk se prokurori e pyeti:

«I pandehur Klajd Nejll Klemer! Përse nuk pranoni të shkoni ushtar në Vietnam?»

Nga toni i lartë, zëri i prokurorit ishte i përafërt me atë të arbitrit.

«Pse?» — foli Klajdi si me habi.

Në sallë njerëzit heshtën që ta dëgjonin përgjigjen më mirë. Vetëm njerëzit e shumë që ndodheshin nëpër korridorët, shkallët e sheshin e gjykatës ushtarake, s'mbanin qetësi...

Arbitri hyri në mes dhe i ndau. Ai i këshilloi se të dy kishin mbetur disa çaste pa e goditur njëri-tjetrin.

— E qartë? — u tha ai.

Të dy boksierët pranuan duke ulur kokën.

«Pyetja është e qartë, i pandehur».

«Siurdhëron, shkëlqesi, e qartë si flaka e trupit të Morisonit¹⁾ në sheshin Vashington...»

Në sallën e boksit zezakët kërcyen përpjetë nga gëzimi. Si ta kishte pickuar ndokush, Xhejmsi u hodh përpara rrëmbyeshëm. Por u ndal në vend nga goditja e fortë, nga poshtë, e Klajdit, që e kishte zënë Xhejmsin në kokë. Britma e gëzuar e zezakëve i ngjasoi Klajdit me atë të sallës së gjyqit. Dhe atje njerëzit kishte thirrur: — «Të lumtë, Klajd! Të lumtë!»

«Përgjegjja duhet të jetë më e qartë, i pandehur!»

«Siurdhëron, shkëlqesi! Si vezullimi i lotve që derdhen nënat amerikane për bijtë e tyre të shtrenjtë, që u vranë në tokën e shenjtë vietnameze...»

Salla e boksit ushtonte nga thirrje, që mezi kup-toheshin. Xhejmsi i hatashëm e ndiqte kundërshtarin vazhdimisht. Por Klajdi, i shkathët si një panterë, i shmangej përplasjes dhe herë-herë, në mënyrë krejt instinktive, u përgjigjej sulmeve të guximshme të Xhejmsit me kundërgoditje të forta.

«I pandehur! Këtu s'është vendi për propagandë antiamerikane. Mospërgjegjja e saktë ndikon në dënimin tuaj».

«Po ata që po u humbasin jetën e mijëra të rinjve amerikanë në luftën vietnameze, përse nuk i dënoni, shkëlqesi?»

Në sallën e boksit jehoi gongu. Duke ecur i menduar për në qoshen e tij, Klajdit akoma i kumbonin

---

1) Morisoni — I ri amerikan, që dogji veten së bashku me fletëthirrjen, për të mos shkuar ushtar në Vietnam.

në vesh thirrjet kurajoze të njerëzve dhe tingulli i vazhdueshëm i ziles së vogël në tavolinën e gjykatësit....

Të ulur në karrige, të dy boksierët, duke dëgjuar me vëmendje trainerët, mundoheshin të mbusheshin sa më tepër me frymë. Ankthi për vazhdimin dhe përfundimin e ndeshjes po shtohej përherë e më tepër. Raundet rrokulliseshin njëri pas tjetrit, ashtu siç rrokulliseshin dhe tre minutat e çdo raundi.

Deri në të tetin dukej qartë vështirësia që haste Xhejms Frizlandi për të realizuar dëshirën që të ndodhej sa më afër dhe sa më gjatë pranë kundërshtarit. Madje, të dy boksierët po u rezistonin në mënyrë të pashembullt goditjeve dhe kundërgoditjeve të njëri-tjetrit, që lëshoheshin drejt kokës dhe trupit andej nga nuk e prisnin. Xhejmsi, që mbante pa reshtur inisiativën për të sulmuar, ndërhynte me guxim dhe mbrohej me një gjakftohtësi. Klajdi mbrohej me këmbëngulje, duke zbrapsur me krenari të madhe sulmet e rrepta dhe u përgjigjej goditjeve të shkurtëra të Xhejmsit me grushtime të gjata, të cilat i lëshonte përherë më me forcë drejt kokës.

Qëndrimi trupdrejtë e tregonte atë të papërkulur, ndërsa kërcimet e lehta në majë të gishtrinjve, herë në njërin këmbë e herë në tjetrën, tregonin shkathhtësinë e tij. Xhejmsi sulmonte përherë më me kokëfortësi dhe vazhdonte t'i qëndronte me këmbëngulje gjer në fund taktikës së tij të luftimit.

Ndërkaq në këtë ndeshje titanike Klajdi kacafytej me vetëveten dhe godiste pastër e rëndë, duke e mposhtur në më të shumtën e raundeve një kundërshtar, të pregatitur si një vigan. Me vetëveten ai luftonte pas çdo raundi. Koha e përleshjes me vetëveten ishte e shkurtër. Por sa e mundonte kjo! Në ato çaste

ai vazhdonte të peshonte me krenari dhe me përbuzje jetën dhe vdekjen.

Ndoshta do të ishte më mirë për të që ndeshja të zhvillohej pa ndërprerje raundesh. Po ndërsa salla gumëzhinte nga zhurma, atij i duhej minuta si pushim vetëm për lodhje fizike.

Në fillimin e të tetit, Xhejmsi nisi të godasë qorrazi hapësirën ndërmjet tij dhe kundërshtarit. Këtë e bënte për dy arsye: si shpërthim i ethshëm i energjive dhe si besnik i asaj që i kishte premtuar vetes: të godiste nga çasti në çast dhe, kryesorja, të kishte nën kontrollin e tij të vazhdueshëm largësinë që e ndante nga kundërshtari, si të donte t'i thoshte atij: «E, në qoftë se ta mban të sulmoh, hajde. Po mos harro se ç'të pret». Klajdit i duhej sulmi pikërisht atëhere kur kundërshtari mendonte për të kundërtën.

Këtë raund, Xhejmsi po tregonte nga fillimi gjer në fund një guxim të marrë. Duke kërkuar të zvogëlonte largësinë, që i lejonte kundërshtarit të grushtonte pa ndonjë mundim të madh, ai në mënyrë të rrufeshme, i shtyrë nga britmat e çjerra të sallës, futej midis krahëve të Klajdit dhe e grushtonte me duf në trup dhe në kokë.

Por befas, duke tentuar të godasë me shumë forcë kundërshtarin, mori një kundërgoditje të fortë në nofull. Një çast mbeti si i ngrirë në vend, pastaj instinktivisht këmbët i bënë përpara. Si t'i vinte turp që por zmbrazësej kështu, Xhejmsi, i pështuar nga një vendosmëri e habitshme, qëndroi në vend, i gatshëm të priste në këto çaste edhe vdekjen...

Si ta kishte hipnotizuar ndokush, Klajdi u step dhe krahët i mbetën si të ngrirë. Salla, e kapur ngushtë, dihaste si të qe e ngjirur.

Jehoi gongu dhe tingulli i fortë i tij ju shtua habitë së zymtë të sallës.

«Tigër me shpirt si të dhelprës, — mendoi Klajdi për Xhejmsin, që u ul me mundim në karrigë. — Një buzëqeshje ironike ju ndeh në buzë. — Është bashkuar me të bardhët që të sigurojë përkrahjen e plotë të tyre, që bashkë me fitoren të rrëmbejë dhe tetëqindmijë dollarët e ndeshjes», — tha me vete, duke ecur ngadalë drejt trainerit e masazherit. Sapo u ul në karrigë, me vëmendje të përqëndruar vështronte herë sallën, që ishte pushtuar e tëra nga një ankth i thellë e vazhdonte të dihaste, dhe herë Xhejmsin, që, duke marrë frymë thellë, jepte e merrte me trainerin.

«Vetëm nga mushkëritë e një përbindshi mund të shfryjë një dihatje e tillë, — mendoi Klajdi dhe i drejtoi sytë nga salla te Xhejmsi. — Është larguar nga vëllezërit e ngjyrës së vet dhe, të largohesh nga vëllezërit e tu, është njësoj si t'u kthesh shpinën; dhe t'u kthesh shpinën, është njësoj si t'i tradhëtosh. Oh, të tradhëtosh vëllezërit e tu atëhere kur ti duhet dhe mund të jesh mbështetje për ta!... Ndaj në getot zezake, kur fëmijët përmendin me mburrje emrin tënd, Xhejms, prindërit i kapin për veshi që t'i bëjnë të heshtin. Emri yt në Harlemin e Nju-Jorkut do të thotë «kameleon», sepse po kështu i quajnë racistët e Amerikës Henrin, Bretanin, Huajtin e mijërat e tjerë, të cilët, në demonstratat dhe përlëshjet tona me policinë, luftojnë përkrah nesh, të ndërjegjshëm se luftojnë për një çështje të drejtë e të ndershme... Jo, Xhejms, jo! Ti s'duhet të sillesh kështu! Me këmbënguljen e pashembullt në stërvitje dhe fitoret ti e ke ngritur lart personalitetin tënd. Dhe një fjalë e thënë nga ty para opinionit publik është baraz me

njëqindmijë fjalë të thëna me zë të lartë në metingje nga një zezak i thjeshtë. Ej, Xhejms! — dhe Klajdi i hodhi një vështrim njerëzor kundërshtarit, i cili qe ngritur më këmbë, si të donte të thoshte me qëndrimin e tij të përpirë kryekëput nga ethet e ndeshjes: «Si s'po bie shpejt gongu!» — Xhejms! Ne nuk jemi një farë e veçantë kafshësh, siç kërkojnë të na quajnë këta, — dhe Klajdi bëri me kokë nga salla. — Oh, Xhejms, duke përkrahur bindjen e tyre çnjerëzore, ti zëmëron popullin tënd njëzetmilionësh...»

Tingulli që nxori gongu, si një shpatë e mprehtë, ja preu mendimin në mes dhe, kur Klajdi u ngrit, Xhejmsi e kishte zënë mesin e ringut, si të donte t'i thoshte: «Eja, eja, se s'më durohet». Klajdi, duke parë te kundërshtari i tij dëshirën e egër për të fituar ndeshjen, e vështroi mprehtë, bëri dy hapa para dhe, si një njeri që merr në çast një vendim në vetë-vete, qëndroi me trupin drejt e krahët të shtrënguara para krahavorit, dhe shfryu gjithë inat:

— Xhejms, lake i të pasurve! Eja dhe kënaqu duke goditur.

Xhejmsi, që e priste kundërshtarin në mesin e ringut, shtangu për një çast dhe, pasi blojti më vete domethënjen e thirrjes së Klajdit, shtrëngoi nofullat, si të qe duke përtypur me zor diçka të fortë. Bëri përpara, e kapi kundërshtarin prej krahësh, e tërhoqi para dhe briti:

— Mister Klajd! Te ky ring i ka mbërthyer son-te sytë bota mbarë. Ndaj eja këtu dhe të vazhdojmë si burrat.

Salla-përbindsh ulëriu, duke shprehur fare hapur zemërimin e saj dhe dëshirën për ta kafshuar ku të mundte sedrën e Klajd Klemerit. Dhe ja, Klajdi, me krahë të mbledhur, përkulet thellë ndër gjunjë dhe

në mënyrë krejt të befasishme lëshon dy goditje njëra pas tjetrës.

Goditjes së parë Xhejmsi i shpëtoi duke ngritur bërrylin lart, por së dytës nuk arriti t'i shpëtonte. Goditja, që e mori poshtë mjekrës, e shtangu, i lëkundi gjunjët, por nuk e prapsi. Zmbrapsja për Xhejms Frizlandin ishte e pamundur. Me gjunjët e tendosur dhe me krahët lart, i mbrojtur mirë, ai priti me gjakftohësi dhe durim goditje të tjera.

Kur Klajdi e goditi prapë rëndë kundërshtarin, kësaj radhe në trup, salla nuk heshti. E stepur, ajo hungronte përbrenda, duke pritur me ankth që ta kthente prapë hungrimën në ulërimë.

Duke e parë që kundërshtari nisi të mbrohej mirë, Klajdi nuk grushtoi më. Ai bëri një hap prapa për t'i dhënë rast kundërshtarit të «merrte frymë li-ri-sht» dhe të luftonte drejt.

Xhejmsi, si me sustë, bëri një kërcim të befasishëm para dhe shpërtheu në goditje-rrufe, duke e detyruar kundërshtarin të zmbrapset shpejt dhe të përplasat te litari. Rolet u ndërruan aq papritur, sa salla heshti një çast, si të bindej se vërtet ishte Xhejmsi i tyre ai që po grushtonte tani, dhe pastaj shpërtheu. Ky kalim i befasishëm nga dihatja në furi, që shpërthimi i urrejtjes së pambarim që kishte përbindshi i bardhë për Klajd Klemerein.

Atë që donte ta bënte në fillim Klajd Klemერი, po e realizonte tani. I detyruar nga kundërshtari, ai, si përherë trupdrejtë, me krahët para, në pozicion mbrojtjeje, priste dhe duronte goditjet e forta të kundërshtarit të përplaseshin mbi bërrylat e tij të mbledhur. Xhejmsi s'pushonte së godituri, si t'i thoshte Klajdit: «E shikon që të kapal!» Ai grushtonte me të drejta të shkurtëra midis bërrylave të kundërshta-

rit. Kur e pa se nuk mund t'ja hapte atë, që pastaj të godiste stomakun e zbuluar, ai nisi të godasë në ije, anash.

«Ku godet ky kështu? — pyeti veten Klajdi, duke shtrënguar dhëmbët nga shqetësimi që ju shkakëtua në ije, nga goditjet e padrejta të Xhejmsit. — Mirë ky që e bën për qëllimin e tij, po arbitri ç'bën?» — Dhe Klajdi i hodhi shikimin qortues arbitrit, i cili, megjithëse e shikonte fare mirë Xhejmsin që vazhdonte të godiste ijet anësore, gjë që është e ndaluar nga rregullorja e boksit, vazhdonte të heshtte. Me heshtjen e tij ai e inkurajonte Xhejmsin që të godiste prapë atje ku i interesonte.

«Edhe ky qënka pinjoll i tyre», — shfryu Klajdi për arbitrin.

Kur Xhejmsi nisi të grushtonte poshtë bërrylave, në bark, me qëllim që kundërshtari të detyrohej të ulte bërrylat poshtë, që të zbulonte mjekrën, Klajdi, në shenjë proteste, i dha një të shtyrë kundërshtarit dhe pa me inat nga arbitri, si për t'i thënë: «Ç'bandill na qënke!...» Xhejmsi u sul përsëri, po Klajdi dredhoi nga e majta dhe kundërshtari grushtoi qorrazi hapësirën.

«Kujtoi se e realizoi të tijën! — mendoi Klajdi. — Akoma ngulmon të më godasë në trup, që të më mpijë gjymtyrët e poshtme! Kërkon me çdo kusht të më rrëmbejë atë që s'do t'ja jepja kurrë». Dhe nisi të kërcejë lehtë e të godasë me të majtën e tij pritëse...

Ra gongu dhe të dy boksierët ju drejtuan qosheve për të kryer pushimin e të nëntit.

Sapo u ul në karrige, Klajdi i drejtoi sytë te qoshja e kundërshtarit. Për të parën herë, duke pritur me kënaqësi freskun e masazherit, Xhejmsi ktheu

vështrimin nga salla. Ishte e qartë se me vështrimin e tij donte t'u thoshte dashamirësve se «Siç e patë, gjer tani ka shkuar mirë, por keni për të parë që do të shkojë edhe më mirë».

Instinktivisht Klajdi çoi sytë në atë anë, ku i kishte hedhur edhe kundërshtari. Mijëra fytyra të bardha, të inkurajuara nga vështrimi i favoritit të tyre, bërtisnin të kënaqur: «Ashtu, Xhejms! Merrja shpirtin qenit! Frymën e ka harxhuar duke llomotitur shesheve...»

Klajdit i erdhi ndot nga fytyrat e ngërdheshura dhe nga fjalët që shqiptonin. Fjala «qenit», që ata e theksonin me të madhe, e goditi në zemër. Si të kujtohej shumë shpejt për diçka, ai hodhi shikimin kërkues te radhët e para dhe mendimi që ju shfaq rru-feshëm, ja vrejti fytyrën.

«Xhejms, — klithi ai përbrënda. — Qen nuk jam unë, por ata që lehin dhe ngërdheshen për ty. Pa ule pak vështrimin dhe shiko dy fëmijët e ngjyrës tënde si të shikojnë me urrejtje. Është Xhimi me Bobin. Merr mundimin dhe vështroji vetëm një herë dhe ke për t'u bindur se Xhimi, në vend të këmbëve, ka paterica, ndërsa Bobi i mban sytë përherë në një vend. Xhimi, një pasdite që larguar nga shtëpia dhe, kur kishte parë fëmijët e bardhë duke luajtur tenis në një park të porsangritur (ishte e para herë që shikonte një lojë të tillë), kishte hyrë brenda, pa lexuar tabelën e vendosur te hyrja. Xhimi, megjithëse i ka kaluar të dhjetat, akoma s'ka mësuar të lexojë! Fëmijët e bardhë kishin lenë lojën dhe kishin thirrur me të madhe! Xhimi i ngratë që frikësuar. Kur dëgjoi nga pas të lëshurat e qenve, vrapoi. Por qentë e ndërsyer e bënë të tyren përpara se Xhimi ta kapërcente rrethimin me tela të bardhë... Ndërsa Bobi, atë pasdite

doli bashkë me ne të tjerët në demonstratë, duke qëndruar përkrah babait të Xhimit. Ai kishte nisur të thërriste: — «I zhdukni tabelat «Vetëm për të bardhët!»» Thirri një, dy, tri herë... Po pastaj shkopi i gomës e goditi fort në kokë dhe Bobi heshti. Dy ditë e dy net ai foli përçart: «Tabelat...» «I zhdukni tabelat...» Kur doli nga spitali, i dhanë syze për të mbuluar fatkeqësinë e tij. Por Bobi i bëri ato copë... Tani të dy i sheh kudo pranë e pranë. Xhimi ecën, ndërsa Bobi shkon pas trokut të patericave të shokut të vet. Kështu bredhin ata nëpër rrugë që t'u kujtojnë njerëzve fatkeqësinë e tyre. Por ti, Xhejms, s'ke pasur rast t'i shikosh ose të dëgjosh të tjerët të flasin për ta. Ke vite që je larguar nga getot dhe qysh atëhere s'je kujtuar të kthesh ndonjëherë kokën prapa...»

Rënja fort e gongut ndërpreu njëherësh britmat e sallës dhe meditimin e Klajdit.

Të dhjetin Klajdi e filloi mirë. Duke u treguar i kujdesshëm nga fillimi gjer në fund, ai, megjithëse me mundim, e mbajti kundërshtarin në me të shumtën e kohës larg vetes...

Në pushimin e të dhjetit, Klajdi hodhi shikimin hetues të kundërshtari. I lëshuar i tëri pas karriges, Xhejmsi, me dorezat e kapura të litaret e qoshes, dëgjonte këshillat e trainerit.

I kënaqur se në raundin që shkoi, e kishte mbajtur kundërshtarin nën pushtetin e goditjeve të drejta, pasi duroi buzëqeshjen e lodhur të zezakëve që brohorisnin: «Klajdi! Klajdi!», ai i hodhi sytë nga salla, që tani po ziente përbrenda dhe u dha pas këshillave të trainerit. Kraharori i ngrihej dhe i ulej nga lodhja dhe, për habinë e tij, dhe kraharori i trainerit ulej e ngrihej, si të mos kishte në sallë ajër të mjaftueshëm për mushkëritë e tij. Ai donte t'i kushtonte

më tepër vëmendje mister Harryt, këshillave dhe shqetësimit të tij, po zëri i spikerit, që lajmëronte për raundin e njëmbëdhjetë, e bëri të ngrihej nga karrigja. Gongu klithi fort, si ta urdhëronte: «Lere tani mister Harryn dhe shko merru me Xhejmsin». Klajdi, duke ju bindur me zell atij, ja mbërtheu sytë kundërshtarit.

Si një tigër i zbutur, i bindur për të zbatuar me forcë, zotësi e shkathtësi, urdhërat e të zotit të tij, Xhejmsi u hodh i pari në sulm...

Ajo që binte në sy, ishte se te sulmet dhe goditjet e tij spikaste vrazhdësia dhe egërsia. Dhe shpejt Klajdi e ndjeu se nuk e kishte edhe aq të lehtë t'u shmangej sulmeve të kundërshtarit. Si të kishte harruar, raundin që shkoi, më tepër energji se ç'duhej, këtë raund ai mundohej t'i llogariste mirë lëvizjet që kryente dhe goditjen që jepte. Po Xhejmsi, si të donte t'i kujtonte kundërshtarit se ky raund s'është i llogaritjeve, po i goditjeve, vazhdonte të kryente me sukses sulmet e tij dhe e godiste fort në trup e në kokë.

Në qoshen, ku dy minuta më parë dëgjonte udhëzimet, Klajdi mori një goditje të fortë në nofull... Po nuk u dha. Duke dashur të tregojë sikur s'kishte marrë goditje të fortë nga kundërshtari, cilësi e brenshme vetëm e disa mjeshtrave kjo, s'u largua nga qoshja. Ai shtrëngoi nofullat, si të thërmonte inatin që ju zgjua nga përgjumja e çastit, dhe shkëmbeu me kundërshtarin goditje të shkurtëra, duke harruar prapë se, në luftimin e afërt, arma e kundërshtarit godet më shpejt dhe më sakt. Arbitri u qe afruar fare pranë të dy boksierëve që të shikonte nga afër e më qartë se cili nga të dy po jepte më shumë goditje dhe merrte më pak...

Salla në fillim e mbërtheu shikimin si e shastisur. Po pastaj, kur u duk qartë se Xhejms Frizlandi po dilte fitues në këtë dyluftim të afërt dhe të ashpër, klithi tmerrshëm...

Si i trembur prej saj, Klajdi u zbraps dhe bëri nga e majta për t'i shpëtuar kurthit të qoshes. Por kjo i kushtoi. Xhejmsi, duke e ndjekur me tërbim, godiste pa mëshirë. Ishte e para herë që nuk i urdhëronte Klajdi këmbët, po këmbët atë. Duke e ndjerë të keqen që po shtohet nga një çast në tjetrin, ato zbrapseshin e zbrapseshin përbri litarëve...

Zezakët, të ngritur në këmbë, me sy të ngrirë e dhëmbë të shtrënguar, me duart grusht, shikonin herë te ringu e herë te akrepi i kronometrit të madh që tregonte sekondat. Sipërmarrësi, avokati dhe mjeku, me sy të zgurdulluar, shikonin me frikë nga ringu, si të ishin duke parë atje një fatkeqësi. Vetëm treneri nuk bënte as njërën dhe as tjetrën, duke mos duruar klithmat e tmerrshme e të zgjatura të sallës, kishte zënë veshët me pëllëmbët e duarve dhe i shtrëngonte fort pas kokës, si të qe gati të falte gjithshka për të mos parë e dëgjuar shembjen e kobshme të nxënësit në tapetin e ringut.

Jehoi tmerrshëm gongu dhe salla, si t'i qe bërë një padrejtësi e madhe, e priti tingullin e tij me britma e klithma të çjerra e të shfrenuara. Përbindshi i bardhë qe ngritur në këmbë dhe shfrente vrerin e tij.

Klajdi u kthye dhe, duke u munduar të urdhërojë këmbët, u drejtua nga qoshja e tij. Xhejmsi, me grushte të shtrënguara, i kthyer i tëri nga zhuria qendrore, vështroi me dhembje gongistin, si t'i thoshte: «Ta kishe mbajtur edhe pak. Pse u tregove kaq dorë-shtrënguar?»

Klajdi u lëshua sakaq mbi karrige, vari krahët e hapur te litarët dhe ndjeu si një zë të largët thirrjen e doktorit, i cili qe afruar te karrigja «Pagjumësia, Klajd, pagjumësia...»

— Po, mister, — foli Klajdi si në ëndërr, — pagjumësia! — Dhe, pasi hodhi sytë përmes litarëve, vu-ri re se çdo gjë rreth tij ishte e pakufishme: edhe salla, edhe ulërima e njerëzve të bardhë; edhe poshtërsia e shpikur prej tyre ishte të pakufishme... Dhe të gjitha këto mbështilleshin me një bardhësi që i ngjante një mjegulle të tejdukshme. Kjo bardhësi, që vinte nga dritat e shumta, ju duk Klajdit se qe shkuma e bardhë e dallgëve të urrejtjes, që shfrynte përbindshi... Dhe zhurma e këtyre dallgëve, duke u përzier me britmat e zemëruara të zezakëve të sallës, vinte gjer te ringu e futej në dhembjen e Klajdit si një thirrje e fuqishme e alarmit të demonstratës... Pastaj, duke ecur në sheshin kryesor të qytetit e duke thirrur me të madhe: «T'i fyejmë ata që na fyejnë... T'i shtyjmë ata që na shtyjnë... T'i godasim ata që na godasin...» Dhe, ndërsa salla «Match» ziente nga britmat hysterike, në veshët e Klajdit jehonin akoma zërat e fuqishëm e nervozë të demonstruesve zezakë, që përziheshin me të shtënat e policëve... Në sy i faniteshin vërshimi i fuqishëm i turmës, xhamat e thyer, veturat e bardha të përmbysura trotuareve, vëllezërit e motrat e tij të gjakosur nga goditjet, disa prej tyre të shembur keq përdhe. Përkrah tyre policë që i trembeshin vdekjes. Pastaj marshimi, sa i vështirë, aq edhe krenar, drejt ndërtesës së bardhë të ministrisë së drejtësisë, thyerja e dyerve, vrapimi i nxituar nëpër korridorët, shkatërrimi i sirtarëve, flakja e shkresave dhe e vendimeve të grisura... dhe, së fundi, flaka, flaka e kuqe e zemërimit të madh zezak duke shpër-

thyer nga dritaret... Flaka që përngjante me flamurin e fitores, që valvitej tejmban ndërtesës së drejtësisë... Xhimi i vogël, i mbajtur në krahët e babait të vet, duke u munduar të buzëqeshë nëpërmjet dhembjeve, dhe Bobi që fliste përçart...» Për një çast Klajdi i mbylli sytë, shkundi kokën për të larguar hutimin e lehtë që i kishte mbetur akoma ndër sy, dhe e hodhi prapë shikimin përmes litarëve. Tani ai perceptonte qartë hysterizmin e pakufishëm në fytyrat e atyre që ishin në radhët më të afërta. Pranë tyre, fytyrat e dhembshura, me nofulla të shtrënguara, të Xhimit e të Bobit. Ai ngriti sytë, po vështrimi i tij akoma s'kishte marrë forcën e duhur për të arritur gjer në radhët e sipërme. Ai ndjeu se gjatë raundit që shkoi, grushtet e Xhejmsit s'kishin goditur vetëm trupin e tij, po edhe sedrën e mijëra zezakëve, të cilët tani duhej të shtërngonin në grushtet e zeza zemërimin e tyre. «Xhim! Bob! Mbajeni dhe pak zemërimin në nofullat dhe duart tuaja» — tha Klajdi me vete, duke parë përsëri në fytyrat e të dy fëmijëve pikëllimin e madh. — Oh! S'po bie ky drej qongu, që të godas me grushtet e mia dhe të zemrës suaj Xhejmsin e bashkë me të dhe sedrën e mijëra njerëzve, që përreth jush po ulërijnë për të gjer në çmenduri!»

Klajdi u shkund krejtësisht nga trulllosja, u ngrit burrërisht në këmbë dhe ja nguli sytë kundërshtarit, si për t'i thënë: «Të lumtë, Xhejms tigr! Të eci këtë raund. Ti e bëre tënden. Po s'munde të më kafshosh gjer në koskë!» — Dhe, pasi bëri dy-tri ulje të lehta mbi gjunjët, si t'i pyeste ata: «E, si thoni, a do të më turpëroni përsëri?» i hodhi një vështrim të përzemërt trainerit e masazherit dhe ja mbërtheu sytë gongut. Atëhere zezakët, si të mos duronin më dhembjen e tyre, britën fort: «Klajdi! Klajdi!»... Gongu,

si të kishte ndërë vështrimin lutës të Klajdit, kumboi fort, duke shtuar edhe më habinë e sallës për kalimin e shpejtë të hutimit dhe për gadishmërinë e madhe me të cilën Klajd Klemeri priste fillimin e raundit.

I dymbëdhjeti ngjante me raundet e mëparshme. Xhejmsi donte të krijonte përsëri suksesin e raundit që sapo kaloi. Po s'mundte. Sulmet dhe manovrimet e tij për mashtrim dhe ndërhyrje të shpejtë te kundërshtari, tani karakterizoheshin nga një fantazi e zbetë sportive. Klajdi, si të kishte harruar në mënyrë të çuditshme mjerimin e të njëmbëdhjetit, lëvizte lirshëm dhe me grushtimet e tij të forta prekte shpesh kokën e kundërshtarit. E mira e Xhejmsit këtë raund që kjo: se ai mund t'i kalonte shpejt çastet dramatike, të cilat ja impononin goditjet e zgjuara....

Gjatë pushimit të të dymbëdhjetit dukej se dy «Herkulat», me shikimet e rrepta që shkëmbyen, i thanë njëri-tjetrit: «Shumë e zgjatëm. Tani hajde. Ti bëj tënden, unë timen, që t'i fshijmë hesapet një herë e mirë!»

Ra gongu dhe tingulli i tij këtë herë, si një thikë e tmerrshme e trembi sallën. U vendos qetësia. Klajdi, si të donte të ruante edhe kalorinë më të pakta për t'i derdhur mbi Xhejmsin, qëndroi në këmbë para qoshes, duke e pritur me një vendosmëri të patreguar kundërshtarin. Xhejmsi, i ndërsyer nga treneri dhe nga përbindshi, për të sulmuar që në fillim, dhe duke kujtuar se goditjet që kishte dhënë më parë, e kishin bërë të tyren, e sulmoi kundërshtarin dhe lëshoi disa goditje radhazi. Klajdi, që e priste me burrëri, bëri në çast të njëjtën gjë... Të tridhjetëmijët, të ngritur në këmbë, duke bërëtitur me të madhe, i jepnin kurajo Xhejmsit, si të që britma e tyre një urdhër

i prerë për të: «Xhejms, mos u zbraps, more veësh, mos u zbraps pa e rrëzuar përtokë!» Dhe goditjet nuk reshtnin. Nga kjo pamje të mbushej mendja se të dy kundërshtarët, duke grushtuar me të gjitha forcat njëri-tjetrin thellë në vetëvete prisnin nga çasti në çast që njeri të heshtte...

Po kalonte minuta dhe të katër grushtet, duke pasur si pikësynim të vetëm dy kokat, njëren më të lartë, të Klajdit, dhe tjetren më të ulët, të Xhejmsit, bënë të tyren, duke goditur dhe duke goditur.

Po të dy kundërshtarët vazhdonin të qëndronin. Xhejmsi, si të donte të mos fyente përbindshin, që akoma e urdhëronte, godiste, duke qëndruar me kokëfortësi në të tijën, dhe nuk zbrapseej; Klajdi, si një mur i fortë kështjelle, vazhdonte të grushtonte, duke treguar një qëndresë vetëmohuese në një dyluftim kaq të pashembullt.

Dhe ja, si të ndjente rrezikun që po i kanosej nga kokëfortësia e tij, befas Xhejmsi heshti së godituri dhe pështeti kokën me fytyrën e buavitur nga grushtet, në kraharorin e kundërshtarit, si t'i thoshte atij: «Tani hajde të pushojmë pak, që të rifillojmë përsëri!»

Salla, e kthyer në një gojë gjigande, si një dallgë e madhe, e furishme, që përplasat në një shkëmb të lartë, e copëtoi në mijëra copa britmën e egër të saj, gjersa e shoi fare. Dhe heshtjes së përbindshit Klajdi ju përgjegj me shmangjen e tij, si t'i thoshte kundërshtarit: «Jam dakord me armëpushimin që më propozove, dhe jam gati, që kur të duash, ta rifillojmë prapë dyluftimin». Ai i vuri bërnylat mbi supet e kundërshtarit dhe, me kokën lart, i hodhi vështrimin e tij krenar e therës sallës, si t'i thoshte: «Ja,

ky është Xhejmsi, që u lodhët së ngjiruri për të. Tani po e le të pushojë pak».

Xhejmsi, duke ndjerë këtë fyerje të dyfishtë, pa prituri që arbitri të ndërhynte për t'i ndarë, përmblo-dhi forcat, shtrëngoi dhëmbët e grushtet dhe krejt papritur nisi të grushtojë ashpër në ije dhe në stomak. Klajdi uli shpejt kokën, dhe, si për t'i thënë sallës se «Ja sa i pabesë është Xhejmsi juaj!» ju përgjegj grushtimit me grushtim, goditjeve të ashpra e të vazhdueshme me kundërgoditje në seri...

Prapë dyluftim i paparë, prapë ngritje në këmbë e tridhjetëmijë spektatorëve. Britma të zgjatura për goditjet e Xhejmsit. Përbindshi i bardhë ulërinte. Pastaj, nga kundërgoditjet e Klajdit, copëtimi dhe shuarja e dallgës së furishme. Britma e shqetësuar zezake dhe prapë çudia e parë!

Zezakët nuk ishin dakord me këtë veprim të Klajdit. Të ngritur në këmbë, ata bërtisnin me sa fuqi që kishin, në mënyrë që britma e tyre e fortë të arrinte te ringu: «Mëshirë, jo! Goditje, po!...»

Klajdi, duke shplodhur krahët muskuloze mbi supet e kundërshtarit, me kokën lart, hodhi një vësh-trim ironik e therës në sallë, si për t'i thënë: «Mos i vini faj të gjorit Xhejms, që e fsheh kokën kështu. E ka fytyrën tepër të buhavitur dhe i vjen rëndë ta shikoni gjatë». Pastaj ktheu kokën anash dhe shi-koi shpejt nga treneri, si të donte të shfajësohej ndaj tij, duke i thënë: «Ja, mbaje mend! Prapë e kam në dorë». Po, për habinë e tij, mister Harry kishte vënë kokën midis pëllëmbëve dhe jepte e merr-te me vete.

«Ç'të ketë? — mendoi shpejt e shpejt Klajdi. — Mos vallë i vjen të pëllcasë ngaqë unë s'po vazhdoj të godas? Aq më tepër që ai e di mirë që unë kam

aq forcë dhe këmbëngulje, sa të godas... Atëhere mos e ndjen që tani dëshpërimin e pasojës së letrës...?» Dhe Klajdit ju duk se treneri kishte para syve, të fshehur në pëllëmbë, letrën-fantazmë... Ai donte t'i thërriste: «Ej, mister Harry! Grise shpejt atë letër, siç e grisa edhe unë...»

Grushti i majtë i Xhejmsit i ra më tërë forcën mbi anën e djathtë të nofullës dhe e bëri të lëkundej nga e majta. Por Xhejmsi gaboi. Kokukur, ai goditi Klajdin me të djathtën në anën e majtë të tij, duke i zgjuar vetëdijen e përgjumur për një çast. Dhe Klajdi ndjeu prapë mërinë e dallgëzuar të sallës, që u përplas në sedrën e tij po aq rëndë, sa dhe grushti i Xhejmsit.

«Kujtova se luaja unë me sallën, — mendoj vetëtimthi Klajdi, — po paska luajtur ajo me mua. Po na, atëhere, na, na...» — Dhe i tërbuar më tepër nga mëria e sallës, peshoi fort mjekrën mbi kraharor, u ul lehtë mbi gjunjë dhe i tendosi njëherësh duke goditur nga poshtë, dhe prapë nga poshtë... Koka e Xhejmsit, me sytë pothuajse të mbyllur, u çua dhe ra dy-tri herë e shembur nga goditjet vendimtare të Klajdit. Dy grushtet e para e kapën Xhejmsin në kraharor dhe forca goditëse e tyre ja çoi kokën lart, ndërsa grushtet e tjera e kapën tamam në mjekër dhe Xhejmsi, pa ditur se ç'bënte, e përplasi kokën e trullësuar te bërrylat e Klajdit. Gongu, si t'i vinte keq këtë radhë për Xhejmsin, thirri fort, duke e detyruar Klajdin të heshte së godituri dhe të shkonte i menduar te qoshja e tij...

I katërmbëdhjeti filloi dhe vazhdoi mbarë për Klajd Klemerin. Duke lëvizur e kërcyer pa shumë vështirësi, ai po tregonte se, gjatë raundeve që kishin kaluar, nuk kishte harxhuar shumë energji dhe se ta-

ni kishte akoma forca për t'i mbyllur me sukses të dy raundet e fundit. Xhejmsi, që në të gjitha raundet u kishte dhënë udhë, pa u vënë fre, energjive, tani po i llogariste mirë forcat që i kishin mbetur, për të kryer sulmet e tij mbi kundërshtarin e zhdërvjellët...

Kur u ul për pushimin e të katërmbëdhjetit, Klajdi pa me habi se fytyra e mister Harryt kishte marrë ngjyrën e zbetë të dheut. Dy pikat e lotit që i kishin riguar nga sytë, i kishin ngrirë mbi mollëzat e faqeve dhe dukej sikur i thoshin: «Në mos për vete, Klajd, për fëmijët tanë, për milionat e popullit tonë, për të ardhmen, duhet bërë diçka! Dhe unë nuk do pranoja kurrën e kurrës... Po mos harro se, siç e ke thënë edhe vetë, ne jemi gjer në fund luftëtarë për të drejtën e kauzës sonë. E pra, jemi luftëtarë dhe si të tillë tani jemi të detyruar të sakrifikojmë sonte një betejë dhe të bëjmë çmos për të vazhduar dhe fituar në të ardhmen luftën...

Traineri futi dorën në xhepin e tutave, si të donte të shtrëngonte dhe të zhubraviste fort diçka, dhe i ktheu sytë nga salla. Edhe pse ishte i hutuar, vështrimi i tij dukej krenar.

«Ah, — rënkoj Klajdi me vete, duke përplasur ballin te dorezat e mbështetura mbi gjunjë. — Të pamëshirëshmit e paskan kërcënuar edhe këtë...» Dhe, kur zëri i fuqishëm i spikerit kumboi: «Raundi i pesëmbëdhjetë dhe i fundit», atij ju duk se përbindshi u drodh e, duke u shkundur, skërmiti dhëmbët, duke murmuritur: «Në të pesëmbëdhjetin...!»

Klajdi ngriti kokën e bukur, të ruajtur çuditërisht nga goditjet e tmerrshme të Xhejmsit dhe në sytë e tij të futur thellë, trainerin, masazherin dhe ata që ishin pranë, panë mjerimin e madh që pushtoi

qenjen e tij. Me sy të zvogëluar, duke tundur lehtë kokën, siç bën çdo njeri kur mundohet të durojë dhembjen që i shkakton thyerja e ndonjë gjymtyre, ju përgjegj me ngathtësi thirrjes së paduruar të gongut, që e ftonte të fillonte raundin e pesëmbëdhjetë.

Traineri, që ju duk se kuptoi gjithshka, si të mos kishte zemër të shikonte dhe të duronte atë që do të ndodhte, zuri sytë me duar.

Klajdi, që e dinte mirë se gjer tani raundet qenë rrokullisur thujse në mënyrë të barabartë si për të ashtu dhe për Xhejmsin dhe se raundi i fundit do të bindte përfundimisht zhurinë për t'i dhënë njërit prej boksierëve fitoren, me gjunjët që i dridheshin nga nervozizmi, shtyu këmbët drejt mesit të ringut.

Që t'u kujtonte edhe një herë se ky ishte i fundit, arbitri thirri fort: «boks» dhe Xhejmsi, si ta kishte dëgjuar më shpejt, sulmoi i pari. Klajdi instinktivisht lëshoi të majtën. Xhejmsi mbeti për një çast, pastaj sulmoi sërish. Po Klajdi, i shtyrë nga bindja se kundërshtari duhej parandaluar, lëshoi përsëri të majtën e tij pritëse. Salla, që dy herë u bë gati të inkurajonte Xhejmsin, të dy herët e mbyti thirrjen e saj. Në gjëmimin e mbytjes së saj Klajdi ndjeu hungërimën e llahtarshme që përbindshi mundahej ta mbante nëpër dhëmbë.

«Jo, mister Harry! Për mua kjo ndeshje është njëkohësisht betejë dhe luftë...» Kur jepte e morrte kështu me vete, kundërshtari sulmoi për të tretën herë. Klajdi u zbraps. Xhejmsi diti ta shfrytëzojë një herë mirë këtë dobësi. Duke i përmbledhur të gjitha forcat që i kishin mbetur, ai e goditi me të majtën, me hap, në kokë. Klajdi u zbraps edhe më, që t'i shpëtonte goditjes. Po litarët e penguan t'i

shmangej plotësisht. Kur Xhejmsi goditi prapë me të majtën e tij të fuqishme, Klajdi lëshoi grushtin e djathtë, duke i zbuluar kundërshtarit nofullën e djathtë.

Sipërmarrësi, avokati, doktori e masazheri bër-titën fort. Po britma e tyre e zgjatur dhe qortuese s'kishte aq kohë, sa të arrinte në veshët e Klajdit. Grushti i majtë i Xhejmsit arriti më shpejt... Sa të hapësh e të mbyllësh sytë dhe në mënyrë të pabe-sueshme, Klajdi u shemb me shpatulla në tapet, duke i lenë për një çast këmbët pezull në ajër...

Britma e zgjatur, që i ngjante bubullimës, gjëmoi sakaq tejmbanë sallës. Traineri u mblodh kruspull, si të qe shpina e tij vendi ku u shemb nxënësi i vet.

Duke u munduar të ruante kokën që mos t'i për-plasej dhe duke i mbajtur sytë të kundërshtari se mos i afrohej që ta godiste egërsisht, Klajdi mblodhi këmbët dhe u dha bërlylave fort. Kur u ngrit ai, ndjeu se përbindshi, me gojën e hapur nga kënaqësia, me dhëmbët e tij të bardhë dhe të mprehtë, po i kafshonte në mënyrë të tmerrshme sedrën, dinjitetin dhe personalitetin e tij.

«Oh! — rënkoj me vete, duke ndjerë dhembjen që të sjell një shembje e tillë. — Kjo s'duhej të ndodhte kurrë, kurrë!» Dhe koka me flokët kaçur-relë i ra mbi kraharor. Mjekra i dridhej e tëra nga nervozizmi. Si ta kujtonte shpejt ndokush, ai hodhi sytë rretheqark qoshes së tij. Të gjithë sipërmarrësit, avokati, mjeku, Xhimi... rrinin kokulur, si t'u vinte rëndë nga ata që i shikonin. Klajdi ndenji ashtu një, dy, tre... gjersa arbitri i numëroi kohën e qëndrimit «knokdaun». Në këto pak sekonda, i tërbuar nga pakujdesia që i shkaktoi mëshira për mister Harryn, Klajd Klemerein e pushtoi një zemërim i thellë...

Kur arbitri theksoi me zë kumbues numërin «të-të», Klajdi ngriti kokën lart dhe vështrimin e rreptë, hakmarrës, e nguli te fytyra e deformuar e Xhejms Frizlandit, në sytë e të cilit, thujse të mbyllur fare nga goditjet e shumta që kishte marrë, shprehej me mundim gëzimi ëndërrues i fitores...

— Prit, se s'ka mbaruar! — i thirri Klajdi Xhejmsit, i cili ndodhej në qoshen e kundërt, duke u munduar të përmbajë veten. Salla tani ngjante në një pavion të stërmadh të çmendurish. Kur arbitri dha komandën «boks», Klajdi duke shtrënguar nofullat, që të përmbante mllëfin që po i ziente përbrenda, u afrua me hapa të matur. Në mesin e ringut u gjend ballë për ballë me Xhejmsin, i cili, duke marrë krahë nga rënja e kundërshtarit, sulmoi edhe këtë radhë i pari.

Po e majta e shkathët e Klajdit e mbërtheu në vend, e majta e dytë që erdhi paksa pas së parës e zmbropsi, ndërsa e djathta e fuqishme e përplasi në jastëkun e qoshes. Klajdi, i papërmbajtur, ju vërsul me vrull. Xhejmsi dinak ju shmang qoshes nga e majta dhe Klajdi, pa e kuptuar as vetë se si, u ndodh ballë për ballë me jastëkun e qoshes. Vetëtimthi ai ndjeu se përbindshi, që çaste më parë shihte me zemër të ngrirë, tani, i çliruar nga ankthi, qeshi me të madhe.

«Don Kishot! — i klithi vetes Klajdi. — Natën u trembe nga një letër, na tani, godit mullinjtë e erës!» — Dhe, duke u kthyer shpejt, e mbështeti shpinën te jastëku. Pastaj e hodhi vështrimin te kundërshtari, i cili pak më tej qëndronte si triumfator. Tani atij s'i interesonte më përbindshi, po Xhejmsi. Përbindsh e Xhejms ishin njëlloj si Xhejms e përbindsh. Duke goditur rëndë Xhejmsin, ai godiste rën-

dë edhe përbindshin. Po ai qe stepur, duke u marrë në njërin anë me Xhejmsin dhe në anën tjetër me përbindshin. Me intuitën e tij, Klajdi e kuptoi se kundërshtari s'kishte më forca për t'i derdhur në sulm, se përndryshe do ta bënte këtë tani që ishte çasti më i përshtatshëm.

— U shtrydhe mirë — i thirri Klajdi. — Por unë kam akoma për të të shtrydhur. Dhe na, na, na... — Me një kërcim të shpejtë ai i qe afruar Xhejmsit dhe po e godiste nga afër. Xhejmsi, që me sa dukej s'e kishte llogaritur mirë këtë sulm sa të befasishëm, aq edhe të rrufeshëm, duke mos pasur forca për të kundërgoditur dhe kohë për t'u shmanhur, mbeti në vend i përkulur pak para, duke mbuluar kokën me dorezat dhe trupin me bërrylat, siç bën kushdo kur e kupton se po i kanoset papritur një rrezik i madh.

Në këtë çast Klajdi dha goditjen e parë duke shfryrë:

— Na, këtë për dërguesit e letrës! — Dhe pastaj me të djathtën — këtë për kapogangsterin! — Pastaj prapë me të majtën. — Këtë për mister Harryn, këtë për Xhimin e Bobin, këtë për zezakët e lagjes më të varfër...

Ndërsa Klajdi vazhdonte të godiste nga poshtë, trupi i kundërshtarit ngrihej dhe ulej. Xhejmsi i shtrëngonte krahët dhe i mblidhte edhe më tepër bërrylat që të mbulonte kokën.

Dashamirësit e bardhë të Xhejmsit, të bërë «sus» dhe të nervozuar nga thirrjet e gëzuara të zezakëve, shikonin me ankth herë ringun e herë gongun.

Brohoritjet entuziaste: Klajdi! Klajdi! Klajdi! që zezakët s'i ndërprisnin për asnjë çast, hynin në qenjen

e Klajdit dhe shndërroheshin në një lloj energjie, që ushqente fuqimisht krahët e tij. Ai vazhdonte të godiste me forcë përmes bërrylave të mbledhur të kundërshtarit. Me sa dukej, kjo britmë, si të ishte një sirenë, e tmerronte Xhejmsin njëlloj si goditjet që binin pa mëshirë drejt tij. I mbështetur te litarët, ai mbledhej për herë e më tepër para, duke mbuluar me doreza veshët dhe me krahët fytyrën e trupin. Ishte e qartë për të gjithë se uzurpatorin Xhejms mund ta shpëtonte nga «knokdauni» i sigurtë vetëm gongu. Grushte që Klajdi i lëshonte me një shpejtësi të habitshme, binin vazhdimisht mbi krahët, kokën dhe ijet e Xhejmsit si popla të rëndë. Dhembjen dhe dëshpërimin e atyre goditjeve mund ta durojnë vetëm një «tigër», siç ishte Xhejms Frizlandi.

Një çast salla, si të ishte kujtuar për diçka, nisi të marrë frymë e të gjallërohet prapë. Po tani ajo i mbante sytë më tepër te gongu se te ringu. Arbitri, duke mos harruar që ishte i bardhë, briti fort: «stop» dhe duke qenë që më parë i bindur se Klajdi nuk do ta zbatonte komandën e tij të gabuar, ndërhyri shpejt dhe e shtyu me forcë anash...

Në shkallët e sipërme jehoi e rreptë fishkëllima e protestës zezake.

Duke sfiduar veprimin e arbitrit, Klajdi u dha krahëve para, largoi arbitrin dhe u bë gati të grushtonte prapë. Po cilin të godiste?

Papritur e pakujtuar Xhejms tigri u lëkund dhe u rrëzua para, duke përplasur kokën në tapetin e butë të ringut... Brohoritja e menjëhershme zezake, si një shuplakë e zezë dhe e pakundërshtueshme, ju përplas përbindshit në fytyrë. Duke mbyllur sytë nga gishtërinjtë e mpirë, ai mbeti pak si i stepur. Por

pastaj, si të mos ishte në gjendje të duronte hutimin, lëvizti gjymtyrët e këputura e të dëshpëruara nga lodhja, duke murmuritur nëpër dhëmbë me zemëratë hungërimin e frikshme të tij...

I shtyrë nga dëshira për ta ndihmuar, arbitri, padashur, i bëri Xhejmsit një të keqe të pakorrigjueshme! «Boksierin e tij të zemrës», gjer në çastin e thirrjes së tij, e mbante në këmbë, me shpatulla të mbështetura te litarët, vetëm grushtimi i vazhdueshëm i Klajdit. (Xhejmsi mund të rrinte edhe më gjatë ashtu, pasi Klajdi, nga ankthi i rënjes së gongut, s'po kuptonte akoma gjendjen e mjeruar të kundërshtarit). Buçitja e fuqishme e fitores e zgjoi Xhejmsin për një çast nga trulllosja e «knokdaumit». Por ai nuk kishte më forca të mbahej në këmbë. Arbitri ju afrua dhe, duke dashur ta ndihmonte për të fundit herë, tentoi ta kapë për krahu. Po Klajdi s'e lejoi. I inatosur, ai i thirri fort pranë veshit:

— Numëro, qen!

Si t'i vinte shumë rëndë nga thirrja e urryer e Klajdit, Xhejmsi u mundua të përmblihte veten. Po përsëri gjunjët s'e mbajtën. Ashtu ai ngjante me një të dehur që herë binte e herë ngrihej. Numri «nëntë», të cilin arbitri e theksoi me zë të dëshpëruar, e gjeti Xhejmsin në këmbë, duke u munduar të mbahej pa shpresë te litarët.

Kur arbitri nisi numërimin, Klajdi e hodhi vështrimin triumfues rretheqark sallës. Të mbushur me dëshpërim e vrer, të gjithë dashamirësit e Xhejmsit, duke kafshuar buzët nga mllefi i hidhur dhe duke murmuritur me vete diçka të keqe, kërkonin të shkonin sa më shpejt drejt daljeve kryesore.

Një çast Klajdi mblodhi buzët me hidhërim. Du-

ke dashur të dilnin sa më shpejt jashtë të bardhët e radhëve të para, i dhanë një të shtyrë Bobit dhe të dy fëmijët u rrëzuan keqas përtokë. Po ata, si të mos kishin pësuar gjë, u ngritën dhe Bobi nxitoi ta kapte dhe ta ngrinte përsëri Xhimin lart, që të përplaste patericat.

Duke parë gjestin e tyre, Klajdi e largoi shpejt hidhërimin dhe në fytyrë ju shfaq buzëqeshja. Xhimi dhe patericat i ngjanin me ushtarin e lumtur, i cili ngre pushkën lart për të brohoritur fitoren e arritur pas shumë mundimesh dhe peripecish. Klajdi ngriti krahët lart që të përshëndeste veten, Xhimin e Bobin, shokët dhe zezakët, të cilët hidheshin dhe kërcenin përpjetë nga gëzimi...

— Ah, përbindsh, përbindsh! — murmuriti ai me vete dhe në sytë e tij u pasqyrua ndjenja e kënaqësisë. — Besoje se do të më mundje! — Dhe, pasi u kthye, shkoi i lumtur pranë trainerit.

— Megjithëse nuk dyshoja, prapë s'më besohet, Klajd, s'më besohet! — tha ai me zë të mbytur, duke e mbërthyer dhe ngritur me mundim Klajdin lart, si të donte t'ua jepte zezakëve, të cilët kërcenin e hidheshin përpjetë nga hareja...

Xhejms Frizlandi, duke i bërë të gjithë të mos u besonin syve, flaku robdëshambrin e bardhë në mesin e ringut, eci para, shkeli atë që një orë më parë e mbante ndër këmbë dhe, duke qëndruar përballë Klajdit, foli me zërin e tij, që i dridhej nga lodhja e dënësas:

— Vërtet, Klajd! Unë, qysh se jam larguar nga Harlemi, s'e kam kthyer më fytyrën prapa. Por... — dhe Xhejmsi vazhdoi të qëndrojë kokulur, si njeriu që pret me durim dënimin më të rëndë.

Klajdi ja kishte ngulur sytë Xhejmsit dhe, me intuitën e tij, mendohej të kuptonte sa më shpejt të qe e mundur dramën e njeriut, i cili qëndronte para tij dyfish i dërmuar. Dhe ndjeu se në këto çaste, në sytë e mijëra zezakëve të heshtur, ai duhej të ishte në rolin e një gjykatësi të rreptë, po të ndershëm, i cili, për hir të qëllimit të lartë, duhej të merrte shpejt një vendim të prerë. Atij i bënte përshtypje qëndrimi i Xhejmsit dhe rënja e kokës së tij mbi kraharor, në të cilën Klajdi diktonte peshën e rëndë të zhgënjimit. Muskujt e qafës që, gjatë pesëmbëdhjetë raundeve kishin treguar aftësinë për t'u rezistuar grushteve të fuqishme, tani s'kishin forcë të mbanin kokën e Xhejmsit.

Edhe një herë ai solli ndër mend këmbënguljen e pashembullt të Xhejmsit për të fituar ndeshjen dhe padashur e krahasoi atë me këmbënguljen që po tregonte tani për të bindur Klajdin dhe të tjerët se nuk e kishte pasur të lehtë të korrigjonte sjelljen e tij... Atëhere Klajdi e hodhi shikimin hetues te fytyrat e zezakëve dhe, pasi mori aprovimin e tyre të heshtur, i kapi dorën Xhejmsin dhe ja ngriti lart.

— T'i shtrëngojmë duart, Xhejms — tha i vendosur. — T'i shtrëngojmë për solidaritetin tonë.

Ringu u mbush me buzëqeshjen e ngrohtë zezake.

— Si ishte e mundur, flisja shpesh me vete, si ishte e mundur që një zezak me karakter të fortë, siç je ti, Xhejms, mos të kujtohej të dallonte të bardhën dhe të zezën e luftës sonë!

Fill pas fjalëve të ngrohta të Klajdit, në sallë jehoi sërishmi thirrja e gëzuar zezake...

Duke u kthyer për të shkuar te qoshja e vet, Xhejmsi tundi kokën, si të donte të thoshte: «Megjithatë, kam frikë për ty, Klajd, kam frikë!» Ndërsa Klajdi buzëqeshte...

«Megjithatë, — mendoi ai, si përgjegje për frikën e Xhejmsit, — në barrikadën e parë të luftës sonë, vendi im tani s'do të mbetet bosh».
